

En analyse av gudstjenestedeltakeres bruk av lysgloben i lys av rite og artefaktteori

Hvordan bruker og opplever gudstjenestedeltakere lysgloben i kirkerommet?

Martha Elise Hommersand Gabrielsen

Veileder

Sverre Dag Mogstad

Professor

Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved

Det teologiske Menighetsfakultet og er godkjent som del av denne utdanningen.

Erfaringsbasert master RLE/ Religion og etikk

Det teologiske menighetsfakultet våren 2014

AVH505, Masteravhandling 30 studiepoeng

Innhold

1. Innledning.....	3
1.1 Lystenning	3
1.2 Lysgloben.....	3
1.3 Ritualer	5
1.4 Artefakter	7
1.5 Problemstilling.....	7
1.6 Disposisjon.....	8
2. Teori.....	10
2.1 Ronald L. Grimes.....	10
2.2 Paul Post	11
2.3 Tom Driver	12
2.4 Peter Berger	13
2.5 Wartofsky	14
2.6 Mediering	16
2.7 Oppsummering.....	18
3. Metode	20
4. Presentasjon av casene	30
4.1 Byberg kirke, arbeidskirke fra 1984:.....	32
4.2 Bakke kirke, langkirke fra 1958:	34
4.3 Vik kirke, trekirke fra 1695:	37
5. Analyse	41
5.1 Wartofskys tre nivåer av artefakter	41
5.2 Opplevelsen av å bruke lysgloben:.....	50
5.3 Moderne vestlig ritualisering	53
5.4 Følelse av fellesskap	54
5.5 Oppfatninger og meninger om lystenningen	55
5.6 Oppsummering av analysekapittel.....	58
6. Drøfting.....	59
6.1 Lystennerne opplever lysgloben som et sted der de kan minnes noe, eller noen, gjennom en ordløs handling.....	59
6.2 Å tenne lys er en handling der en kan oppnå bekreftelse i forhold til vanskelige situasjoner en har opplevd.	60
6.3 Lystennerne viser tegn til emosjonell berøring.....	61

Kandidat

6.4 Lystenning i lysglobe skaper en fellesskapsfølelse.....	61
6.5 Lystenning i lysglobe øker i omfang og oppfattes som en ikke-luthersk tradisjon.	62
6.6 Årsakene til at noen velger å tenne lys i en lysglobe er mange.	62
6.7 Oppsummering av drøfting	63
7. Avslutning.....	64
8. Litteraturliste.....	66

1. Innledning

1.1 Lystenning

Å tenne lys kan for flere være en meningsfull handling når ord ikke strekker til. Stearinlys brukes for å skape en hyggelig stemning. I kirken tennes lys på alteret og i syv-armede lysestaker i alterrommet. I den senere tid har flere av de norske kirkene fått eget lystenningssted. Menigheten kan benytte seg av lystenningsstedet ved behov og etter eget ønske kan en tenne lys til for eksempel bønn og ettertanke.

Lysgloben er et slikt lystenningssted. Å tenne lys i en lysglobe er en handling som anvendes mer og mer. Rundt omkring i Norge er det flere og flere kirker som har egen lysglobe. Jeg vil i denne oppgaven se nærmere på hvordan lysgloben brukes av to menigheter i en utvalgt kommune. Det er foretatt få studier og undersøkelser innen dette fagfeltet. Med dette som utgangspunkt vil jeg i denne oppgaven forsøke å finne ut mer av hvordan lysgloben brukes som eksempel på en rituell handling, men først vil jeg forklare hva en lysglobe er og hvordan den kom inn i de norske kirker.

1.2 Lysgloben

Med sin opprinnelse fra Uppsala i Sverige ser det ut til at den har kommet til norske kirker for å bli. I forbindelse med Kirkens verdensråd møte¹ i Uppsala i 1968 fikk kapellanen Martin Lønnebo ideen til en jordklode med lysholdere. Kunstneren Olof Hellström² laget derfor en skulptur av et stilisert tre; Folkeforsoningens tre. Lysholdere i skulpturen rommet et stort lys og mange små lys. Lystenningsstedet ble brukt som et bønnested ved inngangen til kirkerommet, hvor en kunne tenne lys og be en bønn.³ I denne skulpturen kunne deltakerne tenne lys.

Det finnes ingen tilgjengelig og nedtegnet informasjon om når de første lysglobene ble tatt i bruk i de norske kirker, men mye tyder på at de aller første lysglobene ble tatt i bruk mot slutten av 80-tallet. Lysgloben er et kirkeinventar formet som en globus som fungerer som en lysestake. I midten står et stort lys som symboliserer Kristus som verdens lys og verdens frelser. Dette lyset kalles Kristuslyset. Kristuslyset er omgitt av en sirkel/globe, som er symbol på jorden menneskene lever på. Denne sirkelen kan også være et symbol på evigheten

¹ Kirkens verdensråd møte er et kirkelig fellesorgan som skal fremme og koordinere det økumeniske arbeid både på det teologiske og det sosiale område. Norge har vært medlem siden verdensrådet opprinnelig ble dannet i 1948 i Amsterdam. http://snl.no/Kirkenes_Verdensr%C3%A5d

² Olof Bernhard Hellström født 8. april 1923 fra Umeå. Er maler, tegner og skulptør. Bosatte seg i Uppsala. Lysglobe-Wikipedia, den frie encyklopædi.

³ <http://www.kirkekonsulenten.no/lysglobe.htm>

og at menneskene er i Guds hånd både i livet og i døden. I denne sirkelen er plassert en rekke lysholdere. På toppen av globen står det gjerne et kors. Korset forteller oss om Jesu død og oppstandelse og Jesu seier over synd og død.

Lysgloben er gjerne det første en blir møtt av i kirkerommet. Den er gjerne plassert bak i kirkerommet, eller der en kommer inn i kirkerommet. Plasseringen er ofte gjort av hensyn til at en i fred og ro kan tenne lys uten å føle seg observert. Ved spesielle anledninger, som for eksempel ved forbønn, velger noen menigheter å sette lysgloben i alterområdet.

Mot slutten av 80-tallet begynte, som nevnt, lysglobene å gjøre sitt inntog i de norske kirker. I Norge har vi ingen tradisjon for hvordan lysgloben skal brukes. Flere menigheter har anskaffet seg globen uten å vite hvordan den er tenkt brukt.⁴ Pål Repstad, professor ved Universitetet i Agder sier i et intervju med Sørlandssendingen at man tidligere hadde en frykt for at dette med lystenning kunne være en katolsk skikk og at dette var en oppfatning hos prester og pastorer og folk flest.⁵ I katolsk tradisjon har lystenning vært en naturlig del av religionen gjennom årtusener. Lystenning har vært en handling som representerer tanker, synlige tegn og symboler.

De ansatte i kirken har gjerne plassert globen slik at menigheten kan bruke den uten at presten annonserer bruken av den, men at en ut i fra egne behov kan tenne lys når en vil i løpet av gudstjenesten. Lysgloben er tilgjengelig til bruk for alle som måtte ønske å tenne lys for noe eller noen. Lysgloben finnes i forskjellig stil og utforming. Antall lys det er plass til rundt Kristuslyset varierer fra 12 til 60. Ved innkjøp er prisen på lysglober fra 4000 kroner til 30 000 kroner.⁶ Ulike kunstnere har laget forskjellige lysglober. Noen av kunstnerne har formet lysgloben slik at den harmonerer med kirkerommets øvrige inventar, eller de vil ha med innslag fra stedets kultur.

I lysholderne rundt Kristuslyset kan menigheten og besøkende utenom gudstjenesten plassere lys som de tenner fra Kristuslyset. En finner lysene i en lyskasse ved siden av lysgloben eller de står klar i lysholderne på lysgloben. Lysene som menigheten tenner er oftest gratis, noen kirker har satt fram en boks der en etter eget ønske kan legge penger oppi. Lysgloben kan brukes ved gudstjenester, konserter, kirkelige handlinger og begivenheter. En kan også bruke

⁴ www.kirkekonsulenten.no/lysglobe.htm 6. oktober 2013, kl 14.30

⁵ Sørlandssendingen 1. november 2013, nrk.nett

⁶ Savile Row AS, telefon 32 83 04 00.

lysgloben dersom en oppsøker kirken en dag den er åpen og har behov for en stille stund i kirken.

Det er interessant å se hvordan lystenning også kan tas i bruk av teknologi og medier. Det nyeste innen lystenning er digital lystenning. Den norske sjømannskirken har på sine nettsider lagt til rette for å tenne lys på nettet. På sine nettsider skriver de:

Tenn et lys for noen du tenker på

Å tenne et lys for noen, kan bety mye. Her kan du være med å spre varme og glede sammen med oss ved å tenne lys for noen du tenker på. Alt du trenger å gjøre, er å klikke på kartet og tenne et lys. Du kan også søke etter en adresse eller zoome inn for å finne plassen du ønsker å tenne lys. Det er en enkel måte å vise noen omtanke på, uansett hvor i verden de er. Sammen kan vi dekke verdenskartet med lys, varme og omtanke så det stråler rundt vår jord.

1.3 Ritualer

Bokmålsordboka 1988 definerer et ritual som en fastsatt ordning eller et formular, som brukes ved kirkelig eller annen religiøs handling.⁷ Gjennom en rituell handling skapes et fellesskap og mening både for enkelt individet og sosiale relasjoner.⁸ Et ritual er en handling som har en symbolsk betydning og en stilisert form, som gjentas bevisst fra gang til gang. En rituell handling er en rasjonal handling. I religiøs sammenheng har et ritual et eksistensielt og meningsskapende innhold.⁹ Ritualer kan være tekster, handlinger, skikker eller seremonier. Det kirkelige ritualet som har størst oppslutning er gravferd. I 2011 ble det gjennomført 37 906 gravferder i Den norske kirke. Det gir en gravferdsprosent på 91,6% av antall døde.¹⁰

Det å søke beskyttelse og trygghet er en menneskelig egenskap. Ritualer kan både beskytte mot og bearbeide det onde. På denne måten kan rituelle handlinger fremstå som forebyggende for mennesker. Psykologi, psykoterapi og psykiatri er tre fagfelt som kan gi en forståelse av hvordan ritualer virker overfor mennesker i vanskelige situasjoner, der en trenger hjelp til å takle lidelse, smerte og traumer. Ved å bruke kompetansen fra disse fagområdene kan en stadig utvikle ritualene til det bedre. Rituelle handlinger må ses fra to ståsted; funksjonelt og liturgisk.

Gjennom en rituell handling kan man kjenne sterk tilhørighet til de andre ritedeltakerne. En deler håp med de andre som deltar i ritualet, slik vil det ofte være i en gravferd. Mange

⁷ Bokmålsordboka, Universitetsforlaget, Oslo 1988.

⁸ Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007, side 51.

⁹ Store Norske leksikon. snl.no/ritual 5. oktober 2013, kl 23.55.

¹⁰ www.kirken.no 5.oktober kl 23.57

ritualer legger opp til at det skal oppleves som samlende, trøstende og hjelpende. Ritualene skal virke som en hjelp i forskjellig sorgarbeid. De rituelle handlingene medfører at det knyttes bånd mellom mennesker. Ritualer skaper, bekrefter og opprettholder sosiale fellesskap.¹¹ Det gjennomføres rituelle handlinger på flere arenaer som for eksempel i kirken. I den senere tid har Internett blitt en arena for rituelle handlinger. Her kan mennesker som ikke kjenner hverandre delta i rituelle handlinger som lysglobetennning. Den Norske Sjømannskirken har, som allerede nevnt, en slik nettside.¹² Fellesskapsfølelsen kan også komme til syne i fakkeltog og innsamlingsaksjoner. Slike ritualers effekt og funksjon kan selvsagt diskuteres, men det er ikke gjenstand for diskusjon i denne oppgaven.

Det har gjennom de siste tiårene vært en økende interesse for ritualer i samfunnet. Dette er lett å få øye på gjennom ulike medier, som for eksempel papiraviser, nettaviser og TV. Det er spesielt ritualiseringen i forbindelse med ulykker og dramatiske hendelser som har fått skjerpet interesse. Ritualiseringen har innslag av folkelige og liturgisk faglige reaksjoner og handlinger. Denne interessen og økte praktiseringen av ritualer i samfunnet er forskningsmessig dokumentert av Lukken 2005 og Salomonsen 1999.¹³ Ritualiseringen er preget av at en tenner lys, legger ned blomster, brev og tegninger. Da kong Olav døde i januar 1991 oppsto et spontant lyshav på Slottsplassen. Lysene representerte en tanke, et håp. Denne markeringen av kongens død var med på å skape en ny epoke for lystenning i Norge.

En kan på mange måter si at lystenning er en uttrykksform som har bidratt til å gjøre religionen mer sanselig. I et intervju med Lys og Liv¹⁴ forteller Morten Holmqvist, stipendiat i religionspedagogikk, om lystenning som en trendy trospraksis. Han peker på vendepunktet for lystenning ved Kong Olavs død. Han trekker bruk av lysglobe frem som en inviterende og åpen praksis. Han mener den teologiske betydningen til denne praksisen tillegges vekten på Jesus som verdens lys, og at det å tenne et lys i globen kan være en bønn. Han peker på at det fortsatt kan være en liten spenning vedrørende lysglobens inntog i de norske kirker. At lystenning ikke er en protestantisk praksis og at den forbindes med noe som tilhører den katolske kirke.

¹¹ Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007, side 66.

¹² Henvis til nettadressen

¹³ Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007, side 37.

¹⁴ Det Teologiske Menighetsfakultets tidsskrift, nr 4/113 79. årg. Trendy trospraksiser av Silje Kvamme Bjørndal.

1.4 Artefakter

Jeg har valgt å se på lysgloben som en artefakt. Artefakt er en gjenstand skapt av et menneske. Artefakter kan være konkrete og abstrakte ting. Konkrete redskaper har gjennom tiden utviklet seg til å lage abstrakte og medierte artefakter. En kan forklare den abstrakte artefakt som et språklig middel, et ord som brukes for å forstå en kultur. Både de konkrete og de abstrakte artefakter kan benevnes som redskaper. Gjennom historien har den stadige utviklingen av redskaper medført at mennesker kan tilegne seg en aktiv og funksjonell holdning til omverdenen. Redskaper brukes fordi de er funksjonelle og har egenskaper som kan hjelpe til med både forståelse og handling. Utvelgelsen av redskaper er basert på nytteverdi, læringsutbytte og utvikling. Dermed vil bruken av artefakter medføre læring og utvikling. En artefakt bringer både økt forståelse, innsikt, kunnskap og utvikling frem i lyset til de som benytter seg av artefakten. Når en artefakt brukes i religiøs sammenheng vil det skje en religiøs læring. Religiøs læring er deltakelse gjennom et praksisfellesskap, ny kunnskap skapes og religiøse aktiviteter endres.¹⁵

Artefakter åpner opp for muligheter og har en viktig betydning i religion. Det er viktig at artefaktene gjøres om til aktørenes egne. Artefaktene utvikler og stabiliserer menneskenes måte å tenke på og evnen til å kommunisere. Samfunnet er i stadig utvikling og nye artefakter blir skapt med utgangspunkt i det som allerede finnes. Redskapene utvikler og endrer måten mening blir skapt på. Religiøse artefakter brukes også i andre sammenhenger enn innenfor religion. Det finnes eksempler på bruk av religiøse artefakter innen både idrett og arbeidsliv. Wartofsky foretar en inndeling av artefakter i tre grupper på bakgrunn av betydningsfulle forskjeller mellom ulike artefakter.¹⁶ Han snakker om primære, sekundære og tertiære artefakter.¹⁷ Denne modellen fra Wartofsky danner grunnlag for hvordan jeg forstår artefaktteori og dette vil jeg si mer om i teoridelen.

1.5 Problemstilling

Rituelle handlinger har et meningsskapende innhold som bidrar til å skape fellesskap og trygghet. Media er som jeg har nevnt en viktig årsak til den økende og voksende interessen for rituelle handlinger. Jeg har valgt å se på lysgloben som en artefakt (en gjenstand skapt av mennesker) som åpner opp for muligheter og har en meningsfull oppgave i kirkerommet.

¹⁵ Afdal 2013, side 22.

¹⁶ Säljö 2006, side 91.

¹⁷ Säljö 2006, side 91-95.

Interessen min er å analysere gudstjenestedeltakeres bruk av lysgloben i kirkerommet. Ved hjelp av følgende problemstilling vil jeg forsøke å finne svar:

Hvordan bruker og opplever gudstjenestedeltakerne lysgloben i kirkerommet?

Dette vil jeg, som nevnt innledningsvis, gjøre i lys av rite- og artefaktteori. Problemstillingen er rettet mot en undersøkelse av bruk av lysgloben, knyttet opp mot artefakt og riteteori.

For å få et bredt perspektiv på min problemstilling har jeg laget flere forskerspørsmål som jeg vil benytte meg av i arbeidet med denne oppgaven:

- *Hvordan bruker gudstjeneste deltakerne lysgloben i kirkerommet?*
- *Hvilken handling utføres under lystenningen?*
- *Er lystenning i lysglobe en handling uten ord?*
- *Hvilket kroppsspråk har lystennerne?*
- *Kan en se tegn til emosjonell berøring hos lystennerne?*
- *Har lystennerne noen oppfatninger om hvor denne tradisjonen kommer i fra?*
- *Skaper denne handlingen en fellesskapsfølelse?*
- *Hvilke oppfatninger og meninger har lystennerne om hvorfor de selv velger å tenne lys?*

1.6 Disposisjon

Jeg innledet oppgaven med å si noe om lystenning, ritualer og artefakter. Jeg vil i teoridelen si noe om mediering. Videre i oppgaven vil jeg bruke begrepene ritualer, artefakter og mediering gjennom presentasjon av den teorien jeg har lagt til grunn for analyse og drøftingsdelen. Jeg har delt oppgaven inn i seks kapitler. Innledningen utgjør kapittel 1.

I kapittel 2 presenterer jeg teorien. I denne delen vil jeg beskrive riteteorier fra Grimes, Post, Berger og Driver. Det er flere årsaker til at jeg har valgt disse teoriene. For det første finner jeg de relevant til min aktuelle problemstilling. For det andre har de en viss anerkjennelse og påvirkning innen nyere riteforskning. Jeg vil i teoridelen også presentere en beskrivelse av Wartofskys analyse av artefakter. Dette gjør jeg fordi jeg vil bruke Wartofsky sin modell i analyse av lysgloben som artefakt i analysedelen. Teoriene til Grimes, Post, Berger og Driver vil også bli anvendt i mine funn som beskrives i analysedelen. Mot slutten av teoridelen vil jeg tilstrebe å gi teorien et presist meningsinnhold, og avgrense teoriene til det fenomenet som skal undersøkes videre i analysedelen.

I kapittel 3, som er metodedelen, vil jeg forklare hvordan materialet er samlet inn og jeg vil presentere Giorgis analysemodell, som jeg har brukt i mitt arbeid med innsamlede data. I dette kapitlet vil jeg også presentere metoden jeg har brukt i feltarbeidet. I oppgavens kapittel 5, analysedelen, vil jeg presentere funn, lage en beskrivelse av disse funnene og bruke teorien til å forklare funnene. Funnene vil, i kapittel 6, bli drøfte i lys av de teoriene jeg har valgt ut, ved hjelp av deskriptive utsagn. Avslutningsvis, i kapittel 7, vil jeg oppsummere.

2. Teori

Jeg vil nå beskrive riteteorier fra *Grimes, Post, Berger* og *Driver*. Videre vil jeg presentere *Wartorfskys artefaktteori*, som jeg finner relevant for problemstillingen min.

2.1 Ronald L. Grimes

Gjennom arbeid med riteforskning har Ronald L. Grimes uttrykt at det ikke er tilstrekkelig å foreta en analyse av ritualene, man må også studere området med kritisk blikk og utføre en rituskritikk.¹⁸ Dette er også noe Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007 slutter seg til. Slik jeg ser det, er dette av relevans, og på denne måten kan en tydeligere forstå hvordan riter påvirker mennesker i positiv eller negativ retning. Grimes påpeker at innenfor nyere riteforskning er man opptatt av kroppsspråk, handlinger og atferd. Grimes forklarer dette med begrepene *posture, gesture og performance*.¹⁹ De meningsskapende perspektivene i rituelle handlinger trenger ikke å være verbalt uttalt.²⁰ Den enkelte ritedeltaker kan gjennom deltakelse oppleve seg som en del av et fellesskap.

Grimes var blant annet med på å lage et minneritual etter en massakre i Montreal i 1989, der 14 kvinner ble drept. Med dette som bakteppe mener han at nye tradisjoner stadig oppstår. Ritualene trenger nødvendigvis ikke ha opphav i gamle tradisjoner for å kunne anvendes. Grimes mener ritualer sirkulerer fra grupper og organisasjoner, og at de tilpasses og omformes til brukernes behov. Gjennom sin forskningstilnærming er Grimes opptatt av å skape refleksjon gjennom både egen og andres erfaring med rituelle handlinger. Dette skiller nok Grimes fra andre riteforskere, som i større grad velger å innta en mer observerende posisjon på utsiden av ritualiseringen.²¹

Grimes mener at dersom mennesker, gjennom det de ser av rituelle handlinger i media, overføres til egne ritualer og seremonier, så kan ritualene miste mye av sitt innhold, kvalitet og kraft. Grimes vektlegger den innsikten og de kunnskapene som ligger til grunn for å si at ritualer kan ha et negativt og destruktivt utfall. Dette er gjeldende både når det er snakk om emosjonelle og strukturelle sider ved ritualisering. Grimes peker på at det er viktig å trene seg til å fange opp slike signaler, og at det er viktig å gi uttrykk for det, samt kunne utvikle konstruktive alternativer der det tydelig ikke ser ut til å fungere.²²

¹⁸ Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007, side 51.

¹⁹ Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007, side 42.

²⁰ Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007, side 42.

²¹ Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007, side 54.

²² Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007, side 51.

Grimes mener at magi er knyttet opp mot ritualer som ikke bare har en mening, men også en virkning. Magi forventes å gi en forventet effekt etter en spesiell handling. Grimes mener at magi blant annet finnes i reklame, terapi og vitenskap i den vestlige kulturen.²³

2.2 Paul Post

Paul Post, professor i liturgiske studier, anser erfaring og opplevelse som to viktige kjennetegn for ritualer i vår tid. Han legger stor vekt på opplevelsen av å bli berørt gjennom deltakelse på et ritual. Følelsene har stor betydning. Post mener det kan observeres en konsumentholdning til ritualer, og at også ritualer er gjenstand for bruk og kast, emosjonell tilfredshet, eller manglende deltakelse og engasjement.²⁴ Dagens riter blir bedømt ut i fra virkningen de har. Ritualene har meningsbærende kvaliteter, og trenger ikke å vurderes ut fra hvilken nytte de har i forhold til noe annet. Post er kritisk til ritualer som lages for å ha en spesiell effekt, for eksempel psykologisk og politisk.²⁵

Opplevelsen og følelsen av å bli emosjonelt berørt gjennom en rituell handling, er ønskelig. Likevel kan en også oppleve at en *ikke* blir emosjonelt berørt gjennom deltakelse på en rituell handling. Gjennom at man låner og kombinerer uttrykk og riter over landegrenser, begynner stadig flere og flere riter å ligne på hverandre. Med dette som utgangspunkt er det mange som lager lokale varianter av riter som finnes flere steder i verden. TV er et viktig medium i dagens samfunn. Begivenheter spres raskt og mennesker ser, hører og lærer. Gjennom TV spres også rituelle begivenheter og et bredt publikum blir kjent med rituelle muligheter. Dette er igjen med på å påvirke både interessen og bruken av ritualer. Det en har sett og lært av andres ritualisering, gjenskapes, tas i bruk og tilpasses egne behov og forutsetninger til bruk i liknende situasjoner.²⁶

Post trekker opp fire hovedlinjer i moderne vestlig ritualisering. Den ene linjen er kristen ritualisering med utgangspunkt i etablerte kirkelige sammenhenger. Den andre linjen er ulike former for religiøse ritualiseringer, med blanding av forskjellige elementer. Den tredje linjen omhandler sekulære eller profane seremonier. Den fjerde og siste linjen tar for seg de interkulturelle eller interreligiøse ritualer.²⁷ I lys av den tiden vi lever i, og hvordan verden har

²³ Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007, side 69.

²⁴ Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007, side 56.

²⁵ Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007, side 56.

²⁶ Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007, side 39.

²⁷ Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007, side 55.

utviklet seg, mener Post at disse fire linjene stadig glir mer og mer over i hverandre.²⁸ Veksten er sterkest innenfor områdene som ikke er kirkelige, og ikke er religiøse.²⁹

De siste 20 årene har antall rituelle handlinger økt. Post mener at perioden fra etterkrigstiden og fram til 1980-tallet har vært preget av profesjonalisering og rituell pragmatisme.³⁰ Denne tidsperioden har vært dominert av manglende ritualisering, hvor begravelsesindustrien har fylt et tomrom. Denne økningen kan ikke alltid knyttes opp mot tradisjonelle kirkelige former. Økningen kan spores til musikalske innslag i kirker, folklorisering av ritualer knyttet til multietnisitet, samt økning i pilgrimsferder.³¹ Post peker også på at det foregår en økende kommersialisering av ritualbruk.

2.3 Tom Driver

Tom Driver mener at ritualer er bærere av fellesskap og kan ha en rekke gode funksjoner, både for mennesker og fellesskapet. Ritualer gir sosiale gaver, som orden og sammenheng; både på det personlige, sosiale og religiøse plan. Driver mener at dette er en vesentlig side ved rituelle handlinger. Her får han støtte av Peter Berger, hvis teori jeg vil si noe om etterpå.

Driver mener at vi tar med oss en dagligdags væremåte når vi ritualiserer.³² Han hevder ritualer mister mye av sin kraft og styrke, dersom underholdningsaspektet er for mye vektlagt. I lys av denne tankegangen har han utviklet en analyse om *performance*. Driver forklarer sin analyse med å beskrive *fire forskjellige performance* som han plasserer i forhold til hverandre.³³ I denne analysen belyser Driver flere sider av deltakerrollen i en rituell handling. Han har brukt begrepet «performance,» som på norsk oversettes med å gjøre, gjennomføre, framføre eller opptre. Et typisk trekk ved «performance» er at det er en handling som andre, eller en selv, legger merke til. Deltakerne i «performance» blir observert og sett, observasjonene medfører en bekreftelse eller forståelse. Slike atferdsmønstre som utføres i «performance» er hverdagslige handlinger som gjøres både i det private og offentlige rom. Deltakerne inntar ulike roller og funksjoner, de handler både på vegne av seg selv og fellesskapet.

Drivers først performance er *rituell performance*, som er preget av kraft, virkning og effekt. Den andre er *teateraktig performance*, motsetningen til rituell performance, her er

²⁸ Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007, side 55.

²⁹ Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007, side 56.

³⁰ Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007, side 55.

³¹ Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007, side 55.

³² Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007, side 65.

³³ Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007, side 65.

underholdning fremtredende. Ritualer og teater har mange fellestrekk, men Driver er opptatt av å understreke at de er to forskjellige former for performance. Han mener, som allerede nevnt, at ritualet mister sin kraft dersom underholdningspreget blir for fremtredende. Den tredje er *confessional mode*, som vektlegger personlighet og ekstensielle dimensjoner. Den fjerde og siste er *ethical mode*, der de offentlige og politiske aspektene er av størst betydning. Disse formene for performance er bundet sammen, og forutsetter hverandre. Det foregår en samhandling mellom det personlige og det sosiale, også det private og det offentlige er flettet sammen.

Ritualer kan ha mange positive utfall for mennesker og deres fellesskap. Driver snakker om at det gjennom ritualer skapes orden og sammenheng, både på det personlige, sosiale og det religiøse plan. Denne form for orden kaller Driver for sosiale gaver, og blir sett på som en av ritualenes viktigste egenskaper. Disse sosiale gavene deler han inn i kategoriene; *order, community og transformation*.³⁴ Det er nære slektskapsbånd mellom fellesskap og sosial orden. Fellesskapfølelsen ved å gjennomføre ritualer handler ofte om solidaritet, medfølelse og at en deler felles skjebne.

Driver er opptatt av at begrepet magi må diskuteres i ritualers forvandlende kraft.³⁵ Magi forbindes ikke med intellektuell forståelse, det er mer en handling som medfører en ønsket forandring.

2.4 Peter Berger

Berger er religionssosiolog, og mener at det gjennom ritualer gjenskapes kosmos i møte med kaos. Berger sitt religionsbegrep forstås som at religionen blir en hellig form for kosmisering. Religionen er en form for menneskelig virksomhet, hvor det er ordnede forhold, og kaos er ryddet bort. Gjennom religionens fellesskap, symboler og handlinger kan det ritualiserende mennesket kjenne orden i tilværelsen, og at vanskelige livssituasjoner kan mestres og overvinnes. Dersom ritualer skal forstås som kun symbolsk atferd, vil det være vanskelig å knytte meningsskapende perspektiver til handlingene. Han er videre opptatt av forholdet mellom individ og samfunn. Han trekker fram begreper som *eksternalisering, objektivisering og internalisering* som svært viktige.³⁶ Gjennom rituell atferd overfører mennesket en livsopplevelse fra sitt indre (eksternalisering) over i objektive uttrykk som symboler og

³⁴ Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007, side 66.

³⁵ Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007, side 69.

³⁶ Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007, side 42.

ritualer representerer.³⁷ Symbolene ivaretar subjektive og individuelle oppfatninger og erfaringer, samtidig som symbolene også signaliserer kollektiv mening. Felles oppfatning, mening og forståelse (internalisering) dannes gjennom individets samspill med symbolet gjennom den rituelle handlingen. Denne forståelsen av forholdet mellom eksternalisering, objektivisering og internalisering, kan både være en rasjonell eller kognitiv mening, og en mening knyttet opp mot fellesskap, håp og nærheten til signifikante andre.

Det pekes på at det er et slektskap mellom drama og liturgikk. I den senere tid har teorier omkring teater og dramaturgi blitt interessante for kirkelige riteforskere. Det er to årsaker til dette. Den ene er for å danne gode relasjoner og finne gode begreper mellom aktør, deltaker og tilskuer. Den andre er hvordan man skal forstå budskapet. Dette er viktige faktorer i rituelle handlinger og ved å trekke inn momenter fra dramaturgi kan en utvide perspektiver. Kari Veiteberg anvender kunnskaper fra teatervitenskapen i arbeidet med for eksempel dåpsgudstjenester i Den Norske Kirke.³⁸

Innledningsvis nevnte jeg at man gjennom deltakelse i rituelle handlinger kan oppleve blant annet trøst og tilhørighet. Weisæths forskning viser til at den rituelle opplevelsen av orden og sammenheng, fellesskap, trøst og håp kan avlaste stressbelastninger og traumer.³⁹

2.5 Wartofsky

Wartofsky ser på artefakter som eksternaliseringer og objektiviseringer av menneskers kunnskap og innsikt.⁴⁰ Wartofsky (1979) skiller mellom *primære, sekundære og tertiære artefakter*. Kjennetegnet på primære artefakter er at de er hjelpemidler som inngår i produksjonen for å kunne dekke menneskers nødvendige behov for varer og tjenester.⁴¹ Disse artefaktene er en forlengelse av den menneskelige kapasiteten. Det er hjelpemidler og redskaper som hjelper, forenkler og effektiviserer aktiviteter innen både arbeidsliv og hverdagsliv.

Primære artefakter er konkrete redskaper som for eksempel sag, kniv, hammer og liknende. Hjelpemidler som for eksempel sykkel, bil, pc, telefon og liknende regnes også med i denne gruppen. I kirkelig sammenheng vil jeg nevne korset, duen, øyet, nattverd, bibeltekster,

³⁷ Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007, side 41-42.

³⁸ Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007, side 50.

³⁹ Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007, side 61.

⁴⁰ Säljö 2006, side 91.

⁴¹ Säljö 2006, side 91.

lysglobe og lovsang som noen eksempler på primære artefakter. Artefakter er levende og uforutsigbare, de kan bidra til ny forståelse og praksis som aktøren ikke kunne forutse.⁴² Utviklingen av artefakter har vokst i takt med hvordan det stadig mer og mer materialiserte samfunnet har utviklet seg for øvrig.

Artefaktene må ses og forstås i sammenheng med sitt bruksområde. En skole som har tilgang på bøker, leker og datamaskiner kan for eksempel jobbe på andre måter enn en skole som ikke har noen av disse hjelpemidlene. De sosiale og økonomiske forskjellene som er representert i ulike deler av verden sørger for en ujevn fordeling av ressurser som igjen påvirker hvilke primære artefakter det er tilgang på.

Sekundære artefakter er artefakter som beskriver hvordan de primære artefaktene skal brukes og hvilke primære artefakter en kan bruke for å utføre forskjellige gjøremål. En avgjørende rolle for artefakter av sekundær art er at instruksjoner spiller en avgjørende rolle.⁴³ De sekundære artefaktene er redskaper som formidler begreper og innsikter og som gir oss inngangsverdier, kunnskaper og ferdigheter om hvordan en kan tenke og handle. De sekundære artefaktene gir oss svar på hvordan en skal anvende de primære artefaktene. Disse artefaktene er med på å menneskelig forståelse og deres handlingsmønster. Et godt bilde på en sekundær artefakt er for eksempel en oppskrift eller en bruksanvisning. Gjennom å følge en oppskrift får en instruksjoner om både hvordan primære artefakter brukes og hvilke artefakter en kan bruke. De sekundære artefaktene gir således veiledning i hvordan de primære artefaktene brukes og hvilken setting de brukes i.⁴⁴

De tertiære artefaktene har en friere forbindelse til de primære og sekundære artefaktene. De kan forstås som en forlengelse av de sekundære artefaktene og den praksisen som knyttes opp mot sekundære artefakter.⁴⁵ Mens de primære artefaktene er konkrete redskaper og de sekundære artefaktene er instruksjoner og oppskrifter, er de tertiære artefaktene knyttet til at de har en betydningsfull rolle i forståelse og analyse av hvordan ting henger sammen. Tertiære artefakter kan oppfattes og fremstå som abstrakte og vanskelig tilgjengelige.

Wartofsky sin analyse av de ulike grupper av artefakter kan hjelpe til med å klart og tydelig se at det finnes ulike slags medierende redskaper og hjelpemidler.⁴⁶ Videre kan en se at

⁴² Afdal 2013, side 155.

⁴³ Säljö 2006, side 92.

⁴⁴ Säljö 2006, side 92.

⁴⁵ Säljö 2006, side 93.

⁴⁶ Säljö 2006, side 94.

artefakter utvikler seg over tid, og stadig blir forbedret og oppnår høyere kvalitet. En kan også gjennom denne analysen se at artefakten har betydningsfulle kvaliteter, og kan fungere som både primær og sekundær artefakt. Dette avgjøres av den sosiale praksisen artefakten anvendes i. Artefaktens bruksfunksjon kan også variere. Et eksempel på dette er et kart som kan fungere som et redskap som fremstår som en del av produksjonen, primær artefakt, når en skal bruke kartet for å finne veien fra A til Å. En kan også bruke kartet som et hjelpemiddel, en sekundær artefakt, når en skal undervise og drive opplæring i kartlesing.

De sekundære og tertiære artefaktene er sentrale, fordi de utvider og utvikler forskjellige representasjonssystemer. Disse artefaktene *medierer* informasjon og utvider perspektiver gjennom bilder, tabeller, tekster og andre redskaper som bidrar til struktur av det en ser, hører og opplever. På den måten fremstår disse artefaktene som viktige når det gjelder videreføring av kunnskaper og ferdigheter i samfunnet.

2.6 Mediering

Analysen, i kapittel 4, vil omhandle omtale av medierende handlinger ved bruk av lysgloben. I det følgende vil si noen ord om mediering. Innenfor et sosiokulturelt læringssyn betyr medierende handlinger at man fortolker verden gjennom redskaper som er forankret i forskjellige sosiale praksiser.⁴⁷ Mediering forstås som mennesket i samspill med redskaper på forskjellige arenaer.⁴⁸ Medierende redskaper åpner noen dører og lukker andre. Menneskelig aktivitet er ofte knyttet til mer eller mindre avhengighet til tegn og redskaper. Vygotsky⁴⁹ illustrerte dette ved å lage et eksempel med å knyte en knute på lommestørknet når det var noe en skulle huske.⁵⁰ Knutens oppgave er da å være et tegn, eller et redskap, for å huske. Knuten tjener som et hjelpemiddel for den som vet at knuten har denne betydningen; for de som *ikke* bruker denne måten å huske på, fremstår knuten bare som en knute, og fremkaller ingen respons. Dette er i tråd med Vygotskys tanker om at læring ikke kan være basert på stimuli og respons.

Medierende redskaper er tegn eller symboler som hjelper menneskene til tolkning og handling.⁵¹ Verden settes i perspektiv og en kan forstå og tolke basert på erfaringer og kunnskaper. Jeg velger å nevne Vygotsky i denne sammenheng, fordi hans ideer har medvirket til å utvikle en kultur- og sosialorientert psykologi som er et fint bakteppe å ha med

⁴⁷ Wikipedia 5. oktober 2013.

⁴⁸ Afdal 2013, side 18.

⁴⁹ Lev Semenovich Vygotsky 1896-1934

⁵⁰ Säljö 2006, side 26.

⁵¹ Säljö 2006, side 26.

seg i forståelsen av religiøs læring. En av Vygotskys viktigste innsikter er at redskaper og tegn ikke kan skilles fra det en vil oppnå. Jeg vil sammenfatte det jeg mener er Vygotskis viktigste momenter som har betydning for denne oppgaven i to punkter. For det første er den tilgangen menneskene har til virkeligheten indirekte og mediert gjennom bruk av kulturelle og betydningsfulle redskaper.⁵² For det andre er både redskaper og virkelighet i stadig bevegelse og en må se på de dynamiske prosessene.⁵³

Når Afdal 2013 snakker om at religion er mediert mener han at mennesker praktiserer og forstår religion ved hjelp av andre betydningsfulle medierte redskaper. Religion er en ting menneskene har og noe de bruker.⁵⁴ Det handler om tilegnelse, deltakelse og nyskaping. Det handler om at religion læres gjennom kognitive prosesser og praksis. Som eksempel på redskaper nevnes språk og gjenstander. Språklige redskaper kan være fortellinger og prekener, gjenstander kan være bilder, figurer, lys og andre konkrete ting. Lys er et medierende materielt symbol som blir brukt mer og mer i Norge på kirkegårder og i lysglober.⁵⁵ Kombinasjonen av materialer med symbolsk og kulturell mening finnes i alle redskaper. Mediering foregår i alle sammenhenger der mennesker fungerer i fellesskap. Det et menneske ser og hører at andre kan gjøre kan kopieres og muliggjøre læring.

Afdal forklarer mediering med tre hverdagsfenomener: medium, medier og mediator.⁵⁶ Medium er en person med overnaturlige evner, som formidler kontakt mellom levende og døde. Et medium er et mellomledd, eller en mellomperson. Mediet har en viktig og sentral rolle i menneskenes erkjennelsesprosess. Ved å bruke egne erfaringer og kunnskaper kan en selv, av det mediet kommuniserer til deg, velge hva en vil være enig eller uenig i,. Gjennom den kunnskapen mediet gir kan en skape seg en ny forståelse. Mens medium kommuniserer via et mellomledd, kommuniserer media direkte med mottakerne. Gjennom nyhetssendinger, aviser, radiosendinger og nettaviser tilegner leseren seg kunnskaper. Det er viktig å merke seg at media har bearbeidet saker og situasjoner, før de videreformidles. Menneskene danner sine virkelighetsoppfatninger gjennom blant annet media, kombinert med egne erfaringer og kunnskaper. Mediator betyr forhandler eller mekler og er den siste faktoren i Afdals forklaring av hva mediering er. Meklerens oppgave er å forhandle og sette seg inn i de ulike

⁵² Afdal 2013, side 133.

⁵³ Afdal 2013, side 136.

⁵⁴ Afdal 2013, side 18.

⁵⁵ Afdal 2013, side 135.

⁵⁶ Afdal 2013, side 141.

partenes virkelighet. Forhandleren skal skape gode vilkår for en god løsning for partene; mekleren må mediere partenes virkelighet.

2.7 Oppsummering

Jeg vil nå oppsummere hovedtrekkene fra de teoriene jeg har valgt ut. Deretter vil jeg si noe om hvilke deler av teoriene jeg vil ta med meg videre inn i analysedelen.

Jeg har brukt Afdal (2013) og Säljö (2006) som et utgangspunkt for artefaktteori. Tankegangen til både Afdal og Säljö bygger på forståelsen av at all kunnskap og læring er situert og mediert. Jeg har brukt Danbolt og Stifoss-Hanssen (2007) som utgangspunkt for den riteteorien jeg har valgt å bruke. Når det gjelder valg av metode og kunnskaper i forhold til dette, så har jeg brukt Kvale (2006) og Kvale og Brinkmann (2012).

Jeg har avgrenset omfanget i denne oppgaven til å omhandle medierende handlinger ved bruk av lysgloben. Jeg har tatt utgangspunkt i et sosiokulturelt læringssyn og undersøker hvordan kirken medierer lysgloben ved gudstjeneste. I lys av et sosiokulturelt læringssyn på kunnskap er læring mer enn formidling. Læring blir innenfor denne retningen et perspektiv på deltakelse i ulike praksiser. Gjennom menighetens rutiner og praksismønstre tilegner en seg kristen kunnskap. Dette kan knyttes direkte opp mot bruken av lysgloben. Ny kunnskap oppstår når redskaper fra ulike aktivitetssystemer kombineres.⁵⁷ Virkeligheten gjøres tilgjengelig gjennom medierende redskaper.

Den medierende prosessen kjennetegnes ved at det er en uløselig spenning mellom aktøren og artefaktene. Artefaktene har innvirkning på aktøren, og aktøren påvirker artefaktene. Et annet kjennetegn er at artefaktene hører til aktiviteter som er målrettet, det vil si at aktiviteter har en hensikt. Et siste kjennetegn er at noen har makt til å styre og bestemme over artefaktene, og at makten brukes til å bruke artefaktene på egne premisser.⁵⁸

Jeg har sett på hvordan Wartofsky (1997) og Cole (1996) skiller mellom tre nivåer av artefakter. Det første nivået er *de primære artefakter* og kan forstås som redskaper. Det andre nivået er *de sekundære artefakter* som representerer begreper og innsikter. Gjennom bruk av primære artefakter utvikles de sekundære artefakter. Det siste og tredje nivået av artefakter er *de tertiære artefakter* som for eksempel regler, konvensjoner og prosesser. Disse artefaktene har en løsere forbindelse til virkeligheten, og er en videreutvikling av de sekundære

⁵⁷ Mogstad 2013, Fra Matavfall til nåde. (Engestrøm 1987; Holmqvist 2013).

⁵⁸ Wertsch 1998, Afdal 2013, side 130-132.

artefaktene. I ulike sosiale praksiser tillegges de sekundære artefakter en viktig oppgave gjennom bekreftelse og forståelse av læring.

Jeg vil nå presentere de delene av teorien jeg vil ta med meg videre inn i analysen. Jeg vil se etter ritedeltakernes kroppsspråk og handlinger, jfr Grimes. Jeg vil se om mine funn stemmer med det Grimes mener om at de meningsskapende perspektivene i rituelle hendelser ikke trenger å være verbalt uttalt. Jeg vil ved hjelp av Driver se om en gjennom lystenning i lysgloben får noen former for bekreftelse i forhold til vanskelige situasjoner deltakerne har opplevd. Jeg vil også forsøke å finne ut om lystennerne kjenner på en form for fellesskap. Jeg vil videre forsøke å se etter tegn hos Drivers forskjellige *performance*.

Jeg vil bruke Post sin teori når jeg skal se etter emosjonell berøring hos lystennerne. Jeg vil se om jeg finner belegg for om noen av kirkens ansatte eller lystennere mener lystenningen er en eller flere av Posts fire hovedlinjer fra moderne vestlig ritualisering: Kristen ritualisering; ritualisering med innslag av forskjellige elementer; sekulære eller profane seremonier; eller interkulturelle eller interreligiøse ritualer.

Jeg vil bruke Berger når jeg skal se etter internalisering. Jeg vil se etter om det har dannet seg noen felles oppfatning og mening av symbolene gjennom deres rituelle handling. Hva de knytter meningen opp av for eksempel mot, håp, fellesskap og nærhet. Jeg vil se etter eksternalisering, om deres indre tanker og følelser får en ytre og sansbar form. Jeg vil også se etter om de føler orden gjennom handlingen med lystenningen, at vanskelige situasjoner kan mestres og overvinnes.

Jeg vil bruke Wartofskys tre forskjellige nivåer når jeg skal analysere mine funn i forhold til artefaktteori.

3. Metode

Jeg vil nå gi en beskrivelse av de kildene og fremgangsmåtene jeg har brukt i denne oppgaven. Kildene består i hovedsak av akademisk litteratur (se litteraturliste) som har gitt meg innsikt i hvordan mennesker forholder seg til virkeligheten og ritualer. Jeg har studert hvordan jeg foretar en analyse og en empirisk undersøkelse. Mine forskerspørsmål har vært avgjørende for valg av metode. For å kunne finne svar på disse spørsmålene har jeg vurdert at mitt feltarbeid vil være tjent med intervjuer og observasjoner. Mitt fokus har vært hvordan lystenning i lysgloben kan fremstå som eksempel på en rituell handling. Jeg har samlet både teori og empiri for å illustrere ulike aspekter på bruk av lysglobe som rituell handling.

Jeg vil i dette kapitlet vise hvordan jeg har gått fram for å samle, analysere og bearbeide oppgavens datamateriale. Jeg vil også begrunne mine valg av datamateriale. Den metodiske tilnærmingen jeg har brukt for å finne ut hvordan gudstjenestedeltakere opplever og bruker lysgloben er kvalitative intervjuer. Jeg har basert mine intervjuer på tilfeldig utvalgte lystennere ved gudstjenester og en ansatt fra hver av menighetene, Bakke menighet og Byberg menighet.

Reliabilitet og validitet er sentrale begreper innenfor forskningsmetoder. Disse begrepene kommenteres underveis i dette kapitlet. Reliabilitet viser til hvor pålitelig resultatene er, og validitet vil si hvorvidt en intervjustudie undersøker det den er ment å skulle undersøke.⁵⁹ Generalisering er også et viktig begrep innenfor forskning. Jeg har valgt og ikke bruke generaliseringsbegrepet i denne analysen. Intervjuresultatene kan vanskelig generaliseres, da det er det for få intervjupersoner til å kunne snakke om generalisering.

Lystenning har, som nevnt i innledningen, blitt mer og mer brukt i de norske kirker og lysgloben er et ofte brukt lysteningssted. I arbeidet med oppgaven har jeg deltatt på flere gudstjenester hvor hovedfokuset mitt har vært å observere hvordan menigheten bruker lysgloben. Jeg har samlet data ved å bruke et observasjonsskjema. Jeg har også intervjuet noen av de som har tent lys i globen. I tillegg har jeg snakket med ansatte innenfor de to aktuelle menighetene. Jeg har tatt bilder av lysglobens utforming og hvordan den er plassert i kirkerommet. Jeg har selv fotografert alle bildene som presenteres i oppgaven. Bildene er brukt etter tillatelse fra menighetene. Bildene og resultatene fra observasjonene og intervjuene blir presentert senere i både kapittel 4 og 5.

⁵⁹ Kvaale og Brinkmann 2012, side 118.

Jeg har brukt kvalitative intervju for å analysere lystenernes opplevelse og bruk av lysgloben. Ved å bruke kvalitativt intervju som forskningsmetode vil jeg få tilgang til informasjon og erfaringer som den enkelte informant besitter. De jeg har intervjuet har gitt meg et innblikk i både deres opplevelse av lysgloben og hvordan de bruker lysgloben. I tillegg har de gitt meg tilgang til hvilke begreper og uttrykksmåter de bruker.

Jeg har valgt å gjøre en analyse innenfor to menigheter. Utvalget av informanter er basert på tilfeldig utvalgte ved gudstjenestene jeg har deltatt på. Informantene er gudstjenestedeltakere ved søndagsgudstjenester og allehelgengudstjeneste. Informantene er plukket ut etter at de har vært ved lysgloben og tent lys. Da de har satt seg i benkeradene har jeg gått bort dem og spurt om de vil la seg intervju. Alle jeg har spurt har vært positive til å la seg intervju. Intervjuene har foregått mellom benkeradene før gudstjenesten har begynt og jeg valgte å skrive ned svarene de ga. Jeg valgte ikke lydopptak til disse intervjuene, da jeg var redd det kunne virke litt avskrekkende på intervjuobjektene. Jeg opplyste om at jeg ville gjøre notater under intervjuet. Jeg tok meg tid til å ta notater, for å forvise meg om at jeg fikk med meg informantens begrepsbruk. På denne måten sikret jeg meg at viktig informasjon ble ordrett nedskrevet. Dette var svært viktig å få til, slik at det materialet jeg skulle jobbe videre med var mest mulig sannferdig. At jeg ikke brukte lydopptak til intervjuene med lystenene kan resultere i en styrking av intervjuenes troverdighet. Det kan hende de har valgt å snakke mer åpent uten opptaksutstyret som en mulig hindrende faktor.

Lystenene er viktige informanter. De fleste av mine informanter blant lystenene er kvinner. En informant er kvinne i 30-årene. Fem av informantene er kvinner i 40-årene, to informanter er kvinner i 50-årene, en informant er mann i 60-årene og en informant er en gutt på 14 år. Informantene er som tidligere nevnt tilfeldig utvalgt og de har sagt seg villige til å delta. Grunnen til at hovedtyngden av informanter er kvinner, er at det var overvekt av kvinner som har deltatt på lystenning i lysglobe ved de gudstjenestene jeg har deltatt på. For å skille mellom informantene med lik alder og samtidig beholde deres anonymitet, har jeg kalt kvinnene i 40-årene; kvinne 40a, kvinne 40b, kvinne 40c, kvinne 40d, kvinne 40e og kvinne 40f. For å skille mellom de kvinnelige informantene i 50-årene har jeg valgt å kalle dem kvinne 50a og kvinne 50b.

De ansatte i kirken som har vært mine informanter har lang fartstid i sitt virke. Den ene informanten bærer tittelen sogneprest, mens den andre informanten er kirketjener. Disse informantene besitter faglig tyngde, og de har som nevnt lang fartstid i menighetene. Deres

faglige kompetanse, erfaring og sentrale stilling i arbeidet med gudstjenester er med på å øke empiriens validitet. Deres erfaringer gjennom en årrekke medfører at de kan si noe om hvordan gudstjenestedeltakerne opplever og bruker lysgloben sett i lys den tiden lysgloben har vært i menighetene. De setter bruken av lysgloben inn i et perspektiv som strekker seg over de tredivet siste årene.

Intervjuene jeg har gjennomført danner, sammen med mine observasjoner, grunnlaget for empirien i denne oppgaven. Jeg ønsket å samle inn empirisk informasjon om gudstjenestedeltakeres opplevelse og bruk av lysgloben. I tillegg ønsket jeg å hente inn ansattes tanker om hvordan de opplever lysgloben i bruk og hvordan de tilrettelegger for bruk. Svarene fra de ansatte i menighetene, utgjør sammen med svarene fra lystennerne, en styrke for analysens validitet. I tillegg styrkes analysens gyldighet av at flere har blitt intervjuet.

Jeg har gjennomført et intervju med lystennerne, og et intervju rettet mot ansatte i menigheten. Intervju som sjanger er i stor grad preget av åpenhet. Avgjørelser må tas kjapt der og da, og det stilles krav til intervjuers forberedelser og kompetanse. Jeg har valgt å benytte *semistrukturert livsverdenintervju*.⁶⁰ Kravet til denne intervjuformen er at det på forhånd er laget en intervjuguide som dekker ulike temaer, og åpner opp for at intervjuer både kan stille oppfølgings spørsmål og kontrollspørsmål. I tillegg kan rekkefølgen på spørsmålene omrokeres. Som forberedelser til intervjuene hadde jeg satt meg inn i de teoretiske perspektivene og jeg hadde undersøkt litt om menighetene. Spørsmålene som er stilt er identiske fra intervju til intervju, noe som har lettet arbeidet når jeg har sammenlignet funn.

Forespørselen til informantene som er ansatt i menighetene ble gjort ved at jeg tok telefonkontakt med menigheten. I den første menigheten jeg kontaktet sa sognepresten seg villig til å la seg intervju. Han har ansvar for to kirker og han ville gjennomføre et intervju for hver av kirkene. I den neste menigheten jeg ville bruke i oppgaven min var sognepresten preget av travle arbeidsdager, i tillegg til at han mente at han ikke hadde nok fartstid i menigheten til å gi et godt nok intervju om lysgloben. Han anbefalte da at jeg kontaktet menighetens kirketjener. Da jeg spurte kirketjeneren sa hun seg villig til å la seg intervju. Jeg foretrakk å møte informantene mine fysisk og intervjuene fant sted på deres respektive arbeidssted høsten 2013. For å få et mest mulig sannferdig materiale å jobbe videre med spurte jeg informantene mine om å få gjøre lydopptak. Dette var de positive til.

⁶⁰ Kvale og Brinkmann 2012, side 47, 137

Jeg har gjennomført alle intervjuene selv, dette for å sikre at spørsmålsstillingen har vært mest mulig lik under alle intervjuene, noe som kan være avgjørende for selve intervjuresultatet. Jeg har vært opptatt av å skape et rom der informantene fritt og trygt kan snakke. Jeg har balansert mellom å innhente kunnskap og å opptre respektfullt og innenfor etiske retningslinjer i forhold til informantene.⁶¹

Intervjuene som ble tatt opp på lydopptak ble siden transkribert. Ved å omdanne lydopptakene til en skriftlig tekst, ble intervjuene tilgjengelig for mitt videre arbeid med analysen. Når jeg har bearbeidet intervjuene har jeg gått etter meningsinnholdet. Dette har medført tap av gester, kremting, stemmeleie og intonasjon. Jeg har vært nøye med å sikre de mange og viktige detaljene som er relevant for analysen. Jeg mener at transkripsjonene jeg har gjort er en troverdig oversettelse i disse kvalitative intervjuene jeg har foretatt. Intervjuets reliabilitet styrkes gjennom å gjøre lydopptak, da det som blir sagt kan gjengis ord for ord. Faren for feiltolkning av informantenes svar reduseres. Reliabiliteten avhenger videre av at informantene tør å snakke åpent om temaene jeg tok opp under intervjuet. Noen formuleringer som for eksempel «...det var før jeg begynte å jobbe her, men jeg vil tro og jeg har hørt at det var et ønske og et spørsmål i fra menigheten...» kan være med på å svekke påliteligheten til dataene. Informanten fra Byberg menighet snakket veldig åpent og utfyllende, mens informanten fra Bakke menighet var mer ordknapp og kortfattet.

Lydopptakene er behandlet og oppbevart konfidensielt. Etter at intervjuene ble transkribert ble de slettet. Mine informanter, både ansatte og gudstjenestedeltakerne er anonymisert. Jeg har valgt å gi menighetene og kirkene fiktive navn. Jeg har ikke fokusert på det sosiale samspillet eller den språklige stilen mellom meg og intervjuobjektene, da jeg har vurdert at dette ikke har noen avgjørende betydning for resultatet av analysen. Mitt fokus har vært å transkribere intervjuet slik meningsinnholdet fremstår som nyttig og berikende for min analyse. Gjennom intervjurundene og bearbeidingen av dem har jeg tilegnet meg en mengde kunnskap om gudstjeneste deltakers opplevelse og bruk av lysgloben. Jeg har også fått et innblikk i hva de ansatte i menigheten tenker om lysgloben. Det jeg ble fortalt av intervjuobjektene vil jeg presentere i kapittel 5.

I bearbeidingen av intervjumaterialet har jeg valgt å la meg inspirere av Giorgis analysemodell.⁶² Analysemodellen består av fem trinn og i følge Giorgi er det vanskelig å

⁶¹ Kvale og Brinkmann 2012, side 195.

⁶² Kvale og Brinkmann 2012, side 212.

analysere teksten i sin helhet og at det derfor er viktig å bryte teksten ned i håndterbare enheter.⁶³ Trinn èn i analysemodellen består av å lese gjennom intervjuet i sin helhet. Jeg valgte, som Giorgi gjennom sin modell anbefaler, å bryte teksten ned i små håndterbare avsnitt og enheter. Trinn to besto av å lese de transkriberte intervjuene, samtidig som jeg gjorde et utvalg og markerte deler av teksten som representerte *meningsenheter*⁶⁴ som var aktuelle for videre analyse. Det tredje trinnet besto av å uttrykke det dominerende temaet i meningsenheten så klart og tydelig som mulig. Jeg lagde formuleringer som jeg satte i margin utenfor de utvalgte og markerte meningsenhetene. På den måten foretok jeg en *meningsfortetting*⁶⁵ og fant frem til fem temaer som jeg ville fokusere på og utforske nærmere i analysen.

I denne fasen av arbeidet var jeg opptatt av å lese og fortolke svarene jeg hadde innhentet på en ikke forutinntatt måte.⁶⁶ Samtidig som jeg har vært opptatt av å behandle informasjonen på en ikke forutinntatt måte har jeg også tolket meningsenhetene, da de ikke eksisterer uten egen tilnæringsmåte. Min tilnærming til stoffet jeg har innhentet, er hermeneutisk. En hermeneutisk forståelse betinges av kontekster som ikke kan skilles fra en objektiv forsker. Jeg besitter forståelse og forut antakelser om både spørsmål og svar som behandles videre i analysen.⁶⁷

Den teorien jeg ville undersøke nærmere i analysen satte jeg opp i et skjema (tabell 3.1) hvilket er gjort for å skape en oversikt for eget bruk i det videre arbeidet.

⁶³ Kvale og Brinkmann 2012, side 212

⁶⁴ Meningsenheter er utvalgte sitater som er vurdert som viktige for den videre analysen. Kvale og Brinkmann 2012, side 212.

⁶⁵ Kvale og Brinkmann 2012, side 212

⁶⁶ Kvale og Brinkmann 2012, side 212.

⁶⁷ Kvale og Brinkmann 2012, side 217.

Tabell 3.1 Organisering av teori

Teori som skal behandles i analysedelen:
Grimes påpeker at innen for nyere riteforskning er man opptatt av kroppsspråk, handlinger og atferd. Grimes mener om at de meningsskapende perspektivene i rituelle hendelser ikke trenger å være verbalt uttalt.
Post viser til at opplevelsen og følelsen av å bli emosjonelt berørt er ønskelig ved deltakelse i en rituell handling. Post trekker opp fire hovedlinjer i moderne vestlig ritualisering. Den siste og fjerde linjen tar for seg de interkulturelle eller interreligiøse ritualer.
Drivers mener at en gjennom rituelle handlinger kan oppnå bekreftelse i forhold til vanskelige situasjoner deltakerne har opplevd. Jeg vil også forsøke å finne ut om lystennerne kjenner på en form for fellesskap. Drivers forskjellige performance.
Jeg vil bruke Berger når jeg skal se etter internalisering. Jeg vil se etter om det har dannet seg noen felles oppfatning og mening av symbolene gjennom deres rituelle handling. Hva de knytter meningen opp av for eksempel mot, håp, fellesskap og nærhet. Jeg vil se etter eksternalisering, om deres indre tanker og følelser får en ytre og sansbar form. Jeg vil også se etter om de føler orden gjennom handlingen med lystenningen, at vanskelige situasjoner kan mestres og overvinnes.
Jeg vil bruke Wartofskys tre nivåer av artefakter, når jeg skal analysere funn som kan knyttes opp mot artefaktteori.

Videre er empirien innhentet gjennom observasjoner og intervjuer med gudstjenestedeltakere som har valgt å tenne lys i lysgloben i de forskjellige kirkene. Jeg har observert lystennerne og når de har satt seg i benkeradene har jeg gått bort til dem, presentert meg og fortalt dem at jeg så de tente et lys og videre har jeg spurt dem om de vil la seg intervjuer i forbindelse med dette.

Observasjonsskjemaet jeg brukte så slik ut:

Tabell 3.2 Observasjonsskjema:

Punkter jeg skal se etter:	Notater av mine observasjoner:
Hvor i kirkerommet er lysgloben plassert?	
Hvor mange av gudstjenestedeltakerne bruker lysgloben?	
Hvilken aldersgruppe ser ut til å bruke lysgloben?	
Er det kvinner/menn, barn/voksne som bruker lysgloben?	
Når i gudstjenesten bruker de lysgloben?	
Hva gjør de som bruker lysgloben? (Tenner lys? Står en stund? Setter seg fort? Kroppsspråk? Emosjonell berøring?)	
Sier presten noe om når lysgloben skal brukes eller er det frivillig når den brukes?	
Andre funn som jeg legger merket til noteres.	

Spørsmålene jeg har stilt til lystennerne i kirkene er som følger:

Tabell 3.3 Spørsmål til lystennerne:

Spørsmål:	Svar:
1. Fortell om hvordan du opplever lysgloben i kirkerommet.	
2. Hva synes du om kirkens lysglobe?	
3. Hvor ofte bruker du globen?	
4. Hva gjør du når du bruker globen?	
5. Hvorfor brukte du globen i dag?	
6. Hva synes du om denne muligheten til å tenne lys?	
7. Hva nytt har lysgloben innført?	
8. Andre aktuelle spørsmål. (Dersom informanten snakker åpent spør jeg her om emosjonell berøring, fellesskapsfølelse og om det å tenne lys føles som en hjelp til å takle vanskelige situasjoner).	

Jeg har intervjuet en ansatt i hver kirke. I Byberg menighet intervjuet jeg sognepresten, som da representerte og svarte for begge kirkene. I Bakke menighet intervjuet jeg kirketjeneren. Intervjuene er gjennomført ved hjelp av lydopptak, som siden er transkribert. Jeg har vært på jakt etter meningsinnholdet i svarene og har tatt bort som for eksempel kremting, harking og gjentakelser. Spørsmålene jeg har stilt de ansatte i kirkene er som følger:

Tabell 3.4 Spørsmål til ansatte i kirken:

Spørsmål:
1. Fortell om hvordan du opplever lysgloben i kirkerommet.
2. Var det noen debatt da lysgloben kom?
3. Hvem bestemte at kirken skulle ha en lysglobe?
4. Hvem bestemte hvor lysgloben skulle stå?
5. Hvorfor står lysgloben her?
6. I hvilke situasjoner benyttes lysgloben?
7. Hvordan brukes lysgloben?
8. Hva synes du om lysgloben?
9. Er lysgloben mye i bruk?
10. Hvem tror du bruker lysgloben og hvorfor tror du de bruker lysgloben?
11. Hender det at presten bruker lysgloben aktivt i gudstjenesten?
12. Hvilket inntrykk har du av hva menigheten synes om lysgloben?
13. Kjenner du til kunstneren av lysgloben og hva han har tenkt om symbolikk og bruk?
14. Andre aktuelle spørsmål.

Trinn fire i Giorgis analysemodell handler om å undersøke meningsenheten i lys av undersøkelsens spesifikke formål.⁶⁸ Jeg vil bruke funnene fra både observasjonene og intervjuene og knytte det opp mot teorier jeg har valgt. Jeg skriver om disse funnene i analysedelen. I oppgavens kapittel 5 vil jeg drøfte mine funn ved hjelp av deskriptive utsagn som jeg har formulert ut i fra de viktigste emnene i intervjuet. Dette arbeidet dekker det femte trinnet i Giorgis analysemodell.

⁶⁸ Kvale 2009, side 212

I det neste kapittel følger oppgavens analysedel. Der benytter jeg metoden jeg har presentert i dette kapittelet. For å analysere hvordan gudstjenestedeltakere bruker og opplever lysgloben anvender jeg metoden sammen med de teoretiske perspektivene fra kapittel 2.

4. Presentasjon av casene

En gudstjeneste er en viktig møteplass for kristne mennesker. Gudstjenesten er et fellesskap av mennesker som deler troen på Gud og Jesu Kristi oppstandelse.⁶⁹ Gudstjenesten følger ofte et bestemt mønster, dette kalles liturgi. Det folkelige og det liturgisk faglige er to ulike, men parallelle fenomener, som kommer tydelig til syne i hvordan en gudstjeneste avholdes i dag. Det finnes flere varianter av gudstjenester. Det viktigste eksemplet på en gudstjeneste er den som vanligvis feires på søndager og kalles messe. Opprinnelig ble en messe kjennetegnet ved Ordet og Nattverden som de grunnleggende hoveddelene. Med disse to hoveddelene som utgangspunkt har gudstjenestens struktur og innhold utviklet seg gjennom flere århundrer.

Allehelgensdag er et annet eksempel på en gudstjeneste. Allehelgensdag er opprinnelig en minnemarkering for de hellige som er døde, og er blant de eldste kristne skikkene. Det var i første rekke martyrer som ble drept for troens skyld som ble minnet på allehelgensdag. Senere, etter at forfølgelsen av kristne tok slutt, ble flere inkludert og minnet denne dagen, blant annet de kristne som hadde levd et særdeles forbilledlig liv. I vår kirke har vi fire helgener med minnedager, Stefanus⁷⁰ som minnes 26. desember og Olav den Hellige⁷¹ som minnes den 29. juli. Peter og Paulus⁷² har en felles minnedag den 29. juni. Markeringen av allehelgensdag holdt seg gjennom reformasjonen. Selv etter en rekke helligdager ble avskaffet av kongen i København i 1770, fortsatte allehelgensdag å være en stor festdag. Den liturgiske fargen er hvit som er kirkens fest og sørgefarge. Hovedsaken med allehelgensdag er tradisjonelt å minne de døde og feire det kristne håpet om oppstandelse. Sammen med feiringen av helgenene har det også vært en minnemarkering av de døde. I Den norske kirke feires dermed helgene og de øvrige døde. Denne dagen er en viktig minnedag, og i nyere tid er det blitt vanlig at etterlatte tenner lys på graven til minne om den avdøde.

I den senere tid har allehelgensdag utviklet seg i retning av å være en minnegudstjeneste for alle som er døde i den aktuelle menigheten det siste året. Flere menigheter har som praksis å invitere de etterlatte som de har hatt kontakt med det siste året i forbindelse med begravelser. I gudstjenesten er det viet stor plass til å minnes de døde, gjennom for eksempel lystenning og

⁶⁹ Den norske kirke. www.dennorskekirke.no 26. oktober 2013, kl 14.00

⁷⁰ Stefanus regnes som den første kristne martyr. Han døde i år 35 e.Kr. Stefanus var en av apostlenes første hjelpere og fungerte som diakon med særlig omsorg for enker og fattige. [No.wikipedia.org/wiki/Stefanus](http://no.wikipedia.org/wiki/Stefanus) 26. oktober 2013 kl. 14.45.

⁷¹ Olav den Hellige; Olav Haraldsson født 995, døde 29. juli 1030. Konge i Norge 1015-1028. Hans dødsdag, 29. juli er Olavmessedagen, Olsok. snl.no/Olav_Den_Hellige 26. oktober 2013 kl. 14.50

⁷² Peter var en av Jesu tolv disipler. Døde 67 e.Kr og ligger gravlagt i Peterskriken i Vatikanet. Paulus var en av oldkirkens apostler. Han er forfatter av flere brev. Han regnes for å være den første kristne misjonær og en av de første teologer. Døde 67 e.Kr. [No.wikipedia.org/wiki/Apostelen_Paulus](http://no.wikipedia.org/wiki/Apostelen_Paulus)

navnelesing. Dette er for mange en god støtte i noe som kan oppleves som en tung sorg. Allehelgensdags markering er med på å understreke at kirkens fellesskap består av både de som lever og de som er falt i fra. Lystenning på gravene har blitt en viktig tradisjon. Statistikken viser at seks av ti har dette som en fast tradisjon på allehelgensdag.⁷³ Ritualer rundt lystenning fungerer i følge Olav Aagedal⁷⁴ som et samlende ritual på tvers av religiøse og kulturelle skillelinjer.

Gudstjenestene jeg har deltatt på, danner grunnlag for mitt empiriske materiale. Kirkene jeg har besøkt vil bli presentert hver for seg, men analysen vil være basert på funnene i fra alle gudstjenestene fra de forskjellige kirkene jeg har besøkt. Jeg har valgt å konsentrere mitt feltarbeid og innsamling av empirisk materiale til én kommune. Der har jeg plukket ut tre forskjellige kirker fordelt på to menigheter. Dette valget har blitt gjort fordi jeg da vil forholde meg til tre svært ulike kirkebygg, noe jeg finner interessant for oppgaven.

Den første menigheten jeg vil presentere har to kirker. Jeg kaller denne menigheten for Byberg menighet. De to kirkene i denne menigheten har fått navnene Byberg kirke og Vik Kirke. Vik kirke er en trekirke fra 1695. Kirken har korsplan og har 380 sitteplasser. Byberg kirke er en arbeidskirke fra 1984. Kirken har 300 plasser og er den yngste kirken i den kommunen feltarbeidet mitt er gjort.

Den andre menigheten jeg har valgt ut kaller jeg Bakke menighet og kirken kaller jeg Bakke kirke. Bakke kirke er en langkirke⁷⁵ fra 1958. Her er det 650 sitteplasser. Kirken har døpefont fra 1100-tallet, kirkeklokkene og smijernsringen på hoveddøren er fra middelalderen. Altertavlen er i barokkstil fra 1633, og prekestolen er fra 1649.

⁷³ <http://www.kirken.no/index.cfm?event=doLink&famId=64014>

⁷⁴ Forsker ved Stiftelsen kirkeforskning

⁷⁵ En langkirke har et langstrakt kirkerom som symboliserer den hellige veien «via sacra» fra vest mot soloppgang i øst. Dette er den mest vanlige kirketyper fra middelalderen frem til 1990-tallet. I slike kirker er koret smalere og lavere enn hovedskipet. Wikipedia 5. oktober 2013

4.1 Byberg kirke, arbeidskirke fra 1984:

Bilde 4.1.1 Byberg kirke, arbeidskirke fra 1984

I denne kirken er lysgloben plassert i midten av benkeradene, på menighetens høyre side og er noe av det første man møter i kirkerommet når en kommer inn til gudstjeneste. Det er tidlig juni og fire barn skal døpes. Fem lys ble tent denne søndagen. Det første lyset ble tent av en ansatt i kirken før gudstjenesten startet. En ung pike tente et lys i det hun kom inn i kirkerommet. Et eldre par, mann og kvinne, tenner et lys, de tar seg god tid før de setter seg. De tente lys da de kom inn i kirkerommet og gikk deretter og satte seg i menigheten. Det siste lyset ble tent av en eldre dame. Hun tente lyset like etter hun kom inn i kirkerommet, gikk deretter og satte seg. Det var ingen annonsering/opplysning fra presten om bruken av globen ved denne gudstjenesten.

Bilde 4.1.2 Lysglobens plassering i Byberg kirke

4.2 Bakke kirke, langkirke fra 1958:

Bilde 4.2.1 Bakke kirke, langkirke fra 1958

Det er søndagsgudstjeneste tidlig i oktober. Lyset i midten av lysgloben er tent da jeg kommer 30 minutter før gudstjenesten starter. Jeg får siden vite at det er kirketjeneren som har tent lyset og gjort lysgloben klar til bruk. Jeg er først inn, ingen andre gudstjenestedeltakere er kommet ennå, men det er mye aktivitet i kirkerommet. Presten og flere menighetsarbeidere er opptatt med å tenne lys, ta lydprøver og legge de siste planene før gudstjenesten starter. Organisten og solisten tar en siste finpuss før kirkerommet fylles opp av menigheten som i dag blant annet består av fem dåpsbarn og deres følge. Globen er plassert på høyre side bak i kirken. Den står bak alle benkeradene og man får øye på den med en gang man kommer inn i kirkerommet. Globen står inntil en vegg, men det er god plass til å stå rundt den for å tenne lys og den er likevel tilgjengelig fra alle sider. Ved siden av lysgloben står et stativ med små hvite lys.

Denne søndagen blir det første lyset tent av en eldre kvinne som medvirker i gudstjenesten. Hun leser blant annet dagens tekst og hun leser kunngjøringene. Det neste lyset blir også tent av en kvinne. Hun tenner også lyset på et bord som står vedsiden av lysgloben. Der står det en krukke og et bilde og det ligger skrivesaker der. Denne damen medvirker også i gudstjenesten. Hun leverer ut salmebøker og gudstjenesteprogram. Hun bærer korset i dåpsprosesjonen og hun styrer teknikk og miksebordet under gudstjenesten. Disse to damene

Kandidat

tenner lys etter at de har utført forberedelser til gudstjenesten, og før de fortsetter med videre klargjøring til gudstjenesten. Den tredje som tenner lys er også en voksen dame. Hun tenner lys med en gang hun kommer inn i kirkerommet. Hun tenner fire lys, tar seg god tid. Hun går bort til bordet ved siden av lysgloben, skriver en lapp og legger det i krukken. Neste lystenner er en dame som reiser seg fra benkeraden og går bak til lysgloben. Hun tenner et lys og går fram og setter seg igjen. Det kommer ennå en dame som tenner lys med en gang hun kommer inn i kirkerommet. Den siste som tenner lys i globen denne søndagen er en eldre dame. Hun tenner lyset like etter hun er kommet inn i kirkerommet.

Bilde 4.2.2 Lysgloben i Bakke kirke er plassert helt bakerst i kirkerommet. Inngangsdøren og midtgangen ses bakerst til høyre i bildet. Lysgloben kan ses bakerst midt i bildet. Lysgloben er klargjort, Kristuslyset er tent, det er like før de første gudstjeneste deltakerne strømmer inn i kirken.

Denne søndagen var det 120 deltakere ved gudstjenesten. Ni lys ble tent og satt i lysgloben under denne gudstjenesten, alle lysene ble tent av damer. Fem av damene tente ett lys, en dame tente fire lys. Alle lysene ble tent fra det store Kristuslyset som står i midten av lysgloben. Det var ingen annonsering eller opplysning fra presten om bruken av globen.

Det er tidlig november, og jeg er tilbake i Bakke kirke. Denne søndagen er det allehelgensgudstjeneste i Bakke kirke og jeg har bevisst valgt ut denne gudstjenesten for å observere lystennere og gjøre intervjuer. Presten innleder gudstjenesten med å fortelle om allehelgensdag som er en dag der vi skal la tårene renne, og der vi tenker på de som vi har mistet. Det er dagen for å løfte blikket, minnes og tenke på de som har gått foran. Lysgloben er full av tente lys før gudstjenesten starter. Kirketjeneren finner ekstra lys, te-lys, de kan stå mellom de små tynne lysene og flere får dermed mulighet til å tenne lys. Det er plass til 24 små lys i lysgloben. Det er rundt 210 mennesker til stede på denne gudstjenesten. 31 gudstjenestedeltakere går til nattverd. Presten opplyser ikke om å kombinere nattverden med lystenning, men en kvinne velger å tenne lys etter hun har gjennomført nattverd. En mann, fire gutter (konfirmanter) og ti kvinner velger å tenne lys etter at gudstjenesten er over denne søndagen.

4.3 Vik kirke, trekirke fra 1695:

Bilde 4.3.1 Vik kirke, trekirke fra 1695

Det er søndag, medio oktober. Lysgloben i denne kirken er helt ny. Det er første gudstjenesten den står fremme. Da jeg kom til gudstjeneste denne søndagen, var to av menighetens ansatte i gang med å gjøre klar lysgloben. Lysene settes i globen, både Kristuslyset og de små lysene. De har ingen boks eller stativ til å ha lysene i. De forteller at det har vært vanskelig å finne en god plassering til globen. Den kan ikke stå bak i kirken, da det er benker helt bak til veggen. Kirken er fredet og å fjerne benker vil derfor være en umulighet. Kirken er korsorganisert. De har derfor valgt å sette globen på midtgangens høyre side. Fra mitt ståsted ser dette ut som en god plassering.

Før gudstjenesten startet ble det tent tre lys. En kvinne som viser seg å medvirke i gudstjenesten med musikalske innslag tenner lys. En ung pike tenner også lys, hun er bunadskledd og er en del av et dåpsfølge. Hennes far står like bak og de blir stående en stund. Mens den unge piken og hennes far fortsatt står og ser på lyset de har tent, kommer det en voksen dame. Hun tenner lys, folder hendene og blir stående lenge ved globen. Etter lystenningen går alle tre og setter seg.

Presten starter gudstjenesten. Under punktet «informasjon om dagens gudstjeneste,» informerer presten om lysgloben; at den er ny, og den første globen kirken har hatt. Presten

Kandidat

forteller at globen er gitt av en anonym giver. Han forklarer om hvordan den kan brukes, at man kan komme fram og tenne lys for noen man tenker på, noe man ber for eller noen man er glad i. Han forteller videre at de er glade for å ha fått globen og at det var veldig fint at den kom nå før allehelgensdag. Presten inviterer til å komme til kirken på allehelgensdag for å tenne lys for en man tenker på.

Bilde 4.3.2 Sognepresten i Byberg menighet presenterer lysgloben for menigheten i Vik kirke og forteller om hvordan den kan brukes.

Etter gudstjenesten kommer en mann og 10 kvinner og tenner lys. To av kvinnene tenner et felles lys. De blir stående en stund. De som tente lys etter gudstjenesten går ut av kirken etter at lysene er tent. Det er 87 deltakere ved gudstjenesten og totalt 13 lys som tennes i lysgloben denne søndagen.

Bilde 4.3.3 Lysgloben i Vik kirke er plassert framme i kirken, til høyre.

Det nærmer seg slutten av oktober og jeg er tilbake i Vik kirke. Denne søndagen er det 104 mennesker som deltar på søndagsgudstjeneste. Det er bots og bededag, men det kommer litt i annen rekke da det både er nattverd og dåp i kirken denne søndagen. Seks lys tennes før gudstjenesten, og tre lys tennes etter gudstjenesten er ferdig. Det første lyset tennes av en ansatt i kirken. Hun bøyer hodet og står stille noen minutter etter at lyset er tent. Deretter kommer en kvinne mot lysgloben, hun går med langsomme og bestemte skritt. Hun tenner lys, folder hendene sine og blir stående lenge før hun setter seg i benkeraden. Så kommer det en kvinne til. Hun tenner først et lys, så et til. Hun ser rett på lysene, står helt stille, går så og setter seg. Deretter kommer en eldre mann og tenner et lys. Han er rask, og da lyset er tent går han mot benkeraden og setter seg. Under nattverden er det en kvinne som velger å tenne lys. Hun gjør dette på vei tilbake etter nattverd er gjennomført. Hun tenner lyset og vandrer videre til benkeraden. Etter gudstjenesten kommer det som kan se ut som tre generasjoner, en liten pike, hennes mor og mormor. De går frem til lysgloben og tenner hvert sitt lys. Da lysene er tent, holder de hverandre i hendene mens de ser på lysene. De blir stående. Etter hvert bryter de opp, ser på hverandre og så går de ut av kirkerommet.

Bilde 4.3.4

Allehelgensøndag i Vik kirke, lysgloben er full av lys selv om gudstjenesten er over. Denne søndagen deltok 250 mennesker som på gudstjenesten klokken 19.00. Fra klokken 13.00 var kirken åpen for de som ville tenne lys. Det var 80 mennesker som kom i løpet av den tiden kirken var åpen, før allehelgengudstjenesten startet.

Bilde 4.3.5 Fra gravlunden ved Vik kirke, allehelgensøndag 3.11.2013

Jeg har nå presentert de to menighetene og deres tre kirker som jeg har undersøkt i denne analysen. Jeg vil nå, med utgangspunkt i utvalgt teori, behandle mine funn fra observasjoner og intervjuer i neste kapittel.

5. Analyse

Modellen jeg har valgt å bruke på analysen bygger på Giorgis analysemodell.⁷⁶ Jeg vil tilpasse modellen det området jeg har konsentrert meg om, lysgloben. Interesseområdet er videre rettet mot de medierende prosessene mellom aktørene og virkeligheten slik disse fremstår i lys av den valgte artefakten (lysgloben).

Mitt første analytiske perspektiv er Wartofskys omtalte tre nivåer av artefakter. Disse nivåene har jeg allerede beskrevet i teoridelen. Jeg vil bruke Wartofsky sin analyse av de ulike grupper av artefakter og knytte det opp til mine funn. Dette fordi det kan hjelpe til med at en klart og tydelig kan se at lysgloben er et slags medierende redskap og hjelpemiddel. Videre kan en se at lysgloben som artefakt har utviklet seg over tid og stadig blitt forbedret og oppnådd høyere kvalitet. Jeg vil også gjennom denne analysen vise at lysgloben som artefakt har betydningsfulle kvaliteter. Videre vil jeg bruke Giorgis fjerde trinn i analysemodellen, der jeg bruker funnene fra feltarbeidet mitt og knytter det opp mot mine utvalgte teorier. Med mine funn som utgangspunkt vil jeg i analysens oppsummering formulere deskriptive utsagn som jeg vil drøfte videre i kapittel 6.

Mitt hovedfokus er hvordan bruker og opplever gudstjenestedeltakerne lysgloben i kirkerommet? Ved hjelp av mine forskningsspørsmål har jeg gjennom observasjoner og intervjuer samlet inn datamaterialer som jeg nå vil koble opp mot teori. Gjennom den utvalgte teorien har jeg forsøkt å få fram hva som karakteriserer opplevelsene til gudstjenestedeltakerne vedrørende bruk av lysgloben. Jeg vil nå peke på fem hovedfunn knyttet til bruk av lysgloben: 1. Funn knyttet opp til Wartofskys tre nivåer av artefakter. 2. Opplevelsen av å bruke lysgloben (kroppsspråk, handlinger, atferd, handling uten ord?). 3. Emosjonell berøring (viser lystennerne tegn til emosjonell berøring og har de oppfatninger om hvor denne tradisjonen kommer fra?) 4. Følelse av fellesskap. 5. Lystenneres og ansatte i menighetens oppfatninger og meninger om lystenningen.

5.1 Wartofskys tre nivåer av artefakter

Jeg har valgt å se på lysgloben som en primær artefakt. Dermed fremstår lysgloben som et konkret redskap for mennesker som ønsker å tenne et lys for noe eller noen. Lysgloben blir dermed et hjelpemiddel for å dekke et behov noen mennesker har for å tenne lys. Lysgloben blir da en artefakt som fremstår som en forlengelse av den menneskelige kapasiteten.

⁷⁶ Gå til side 23 i denne oppgaven.

Kandidat

For at lysgloben som artefakt skal benyttes av gudstjeneste deltakere er det viktig med plassering. Funn etter mine observasjoner og undersøkelser i tre kirker forteller noe om plassering av lysgloben knyttet opp mot bruken av den. I Bakke kirke og Byberg kirke er lysgloben plassert ved inngangen. I Vik kirke er globen plassert i korsgangens høyre side. I denne kirken er det ikke mulig å plassere lysgloben lengre bak, da det er benkerader helt inntil veggen. Det betyr at lysgloben i Vik kirke er plassert langt framme i kirkerommet. Plassering av lysgloben kan ha noe å si for hvem som benytter seg av tilbudet og hvor mange som gjør det. Jeg har funn som viser at de kirkene jeg har undersøkt ønsker å ha lysgloben stående lengst mulig bak i kirkerommet, fordi det da er lettere for gudstjenestedeltakerne å gjøre det i forbindelse med inngang og ankomst til kirken. For mang er det en høyere terskel å gå frem i kirkerommet for å tenne lys. Det blir litt mer privat og mindre synlig om det foregår bak benkeradene. Kirketjeneren i Bakke kirke forteller dette om deres valg av plassering av lysgloben:

Vi som jobber i kirka har i fellesskap kommet fram til plasseringen. Jeg tenker at det er ut ifra det vi ser bruken av den. Til å begynne med så sto den framme, oppe i koret, men da er det en terskel for mange å gå fram, det er mange som ikke tørr, da blir de sittende og derfor så står den bak stort sett hele tiden. Når folk kommer inn, tenner de lys og setter seg.

I Vik kirke har de også vært opptatt av å finne en velfungerende plassering til lysgloben. Sognepresten forteller om bakgrunnen for plasseringen de endte opp med i denne kirken:

... for meg så er det viktig at lysgloben har en relativt sentral plass i kirkerommet. At man ikke må gå for langt eller at man må bevege seg for utsatt for å kunne benytte den og så jeg synes det, at jeg kan ikke tenke meg veldig mange plasser, for at hvis den skulle være noe av det første man møter i kirken, da måtte vi nesten ha plassert den i våpenhuset. Og det er ikke kirkerommet, vi får ikke lov til å fjerne benker av riksantikvaren, så jeg kan ikke tenke meg andre steder. Det er der den står nå eller framme i koret. Der har vi døpefont, så da måtte vi eventuelt ha flyttet den hver gang vi hadde dåp, for det er ikke så stor plass fremme i koret, og det er klart, da er det en lengre vei å gå for en del, å gå helt fram til alteret for å tenne lys, så jeg tror den ville bli brukt mindre, betraktelig mindre da, enn erfaringen vår tilsier i forhold til hvor den står nå.

Videre forteller han at det er flere hensyn som skal tas når en tenker på hvor en slik gjenstand skal plasseres:

Byberg kirke har en lang historie når det gjelder lysglobe. Der har vi mer erfaring med bruk av den i gudstjeneste og i bønnevandringer. Her, i Vik kirke, har vi bare hatt en gudstjeneste med lysgloben. Vi har jo snakket om å få en lysglobe her i mange år. Og til spesielle gudstjenester har vi flyttet lysgloben fra Byberg kirke eller Gran kirke for å ha en lysglobe her. Slik at og det har vel vært litt sånn spørrende fra en del; trenger vi en lysglobe her i kirken, så har det vært snakk om hvor den skal plasseres i kirkerommet. Det med brannforskrifter har blitt diskutert, stenger vi for rømningsveier, nødutganger og slike ting? Det er på en måte en side av dette, som har gjort at det har tatt mange år før vi har fått den. Men at vi har sett behovet, mange av oss som bruker kirkerommet liturgisk og på gudstjenesteligvis har vi på mange måter savnet en lysglobe. Det som har vært utfordring her er plassering. Vi har plassert den i et av sideskipene. Den er tilgjengelig, spørsmålet har da vært skal lysgloben plasseres ved inngangen

til kirken, altså langt bak, slik at folk som kommer inn til kirken raskt kan da gå bort til lysgloben og tenne et lys, be en bønn, sende en tanke. At vi har det på den måten. Eller om lysgloben plasseres mer sentralt i kirken, at den kan du si, brukes i gudstjenestens midte på en måte. Noe som jo er vanskeligere hvis du har den lenger bak og folk må bevege seg mot utgangen for å tenne. Sånn at der har vi på en måte to forskjellige måter å gjøre det på. Noen har jo lysgloben helt framme i koret hvor folk da må bevege seg helt fram mot alteret. Jeg synes for så vidt at plasseringen her i forhold til at den er sentral i kirkerommet, at du kan nå den enkelt på en måte, er for en god del mennesker viktig, at en lysglobe er så lett tilgjengelig at du på en måte ikke markerer deg så fryktelig, at alle ser at du går opp til alteret og gjør det, og det er ingen som gjør det akkurat da, men nå ser de på meg og da er det kanskje en del som vil la være å bruke den da? Når den står sånn som her, så er den ikke så utsatt.

I Byberg kirke har også plasseringen av lysgloben vært viktig. Sognepresten svarer følgende på hvor lysgloben er plassert i denne kirken:

I denne kirken står lysgloben ved inngangen til kirkerommet, mange kommer i god tid til forskjellige arrangementer, helt bevisst for å tenne lys. Dette kan være arrangementer som søndagsgudstjeneste, formiddagsbønn, kveldsgudstjeneste. Lysgloben har vært viktig og er viktig for det liturgiske livet i denne menigheten. Den brukes også i bønnvandring.

Når det gjelder hvem som bruker lysgloben så har jeg gjort funn som tyder på at flertallet av de som tenner lys er 40 år og oppover, men alle aldere er representert også barn, da i følge med voksne. Kirketjeneren i Bakke kirke trekker ikke frem noen bestemt aldersgruppe da hun blir spurt om hvilken aldersgruppe som ser ut til å bruke lysgloben:

Alle. Alle aldere, jeg ser barn og, som tenner lys. Hvis de blir med til kirken, så forbindes det ofte med å tenne lys. Vi skal tenne lys sier de når de kommer. Så det er nok noe med at de vokser opp med dette, de får det inn med oppdragelsen og barnetroen. Så det er nok alle aldere som tenner lys.

Kirketjeneren har et inntrykk av at barn også tenner lys og at de har vokst opp med dette som en handling på gudstjenesten. Jeg intervjuet en gutt på 14 år som tente lys i lysgloben. Jeg spurte han om hva nytt lysgloben har innført i kirken. Han svarte:

For meg så virker ikke dette som en ny greie, det virker som en tradisjon, som mange setter pris på.

Det denne gutten sier er i tråd med kirketjenerens observasjoner og erfaringer med at dagens barn vokser opp med denne handlingen. Guttens erfaringsverden og perspektiver er hentet fra en kirke som alltid, så lenge han har levd, har hatt lysglobe.

I mitt materiale har jeg funnet ut at det er flest kvinner som har tent lys. Jeg har ikke grunnlag for å si om dette er statistisk riktig. Jeg var nysgjerrig på om det var flest menn eller kvinner som brukte lysgloben og jeg spurte sognepresten i Byberg kirke om han hadde noen tanker rundt dette:

Kandidat

Dette har vi ingen statistikk på, men både menn og kvinner, gutter og jenter bruker globen. Det kan hende det er en overvekt av kvinner som bruker globen. Hva man skal utlede av det, det vet jeg ikke, det handler om følelser og det er en privat handling. Kanskje det er lettere for menn å prate om det, enn å utføre en handling rundt det man tenker på? Det kan oppleves som følelsesbetont å gå fram til lysgloben. De vil kanskje ha det for seg selv, ikke bli sett.

I Vik kirke har sognepresten gjort seg noen betraktninger om hvem som benytter seg av å tenne lysgloben. Han forteller dette:

Det synes jeg er det artige her. Jeg nevnte det i starten her, at de eldre kunne være litt, ikke skeptiske, men kunne synes dette var litt rart å gjøre, for den eldre generasjonen er ikke vant til det. Men der synes jeg det har jevnet seg veldig ut, altså. Både eldre og voksne tenner lys. Og barn er veldig opptatt av dette. All erfaring som vi har med lysglobe er jo at for barn så er det kjempeviktig å tenne et lys, noe av det fine, det jeg nevnte med ord ikke ord, det å tenne et lys behøver ikke alltid å være ferdige tanker eller ferdige bønner. Det kan være det og, men når et barn gjør det så tror jeg det kan være en ubevisst ting. Jeg tror barna aner at dette har noe å gjøre med noe som er større, det er noe som er større enn meg, det har noe med Gud å gjøre, så kan selvfølgelig en voksen si nå kan vi tenne et lys for bestemor som er syk, eller noe sånt. Jeg tror barn catcher veldig.

Jeg har vært opptatt av å finne ut hvor mange som benytter seg av å tenne lys i lysgloben under de gudstjenestene jeg har observert. Under mine observasjoner har langt fra alle lysene i lysgloben blitt tent. På en vanlig søndagsgudstjeneste i løpet av min feltarbeidsperiode, som strekker seg fra juni til desember 2013, er det mellom 5 og 14 lys som tennes i lysglobene. Allehelgensgudstjenestene skiller seg i særlig grad ut. Under disse gudstjenestene i både Bakke og Vik kirke ble lysglobene fullt opp flere ganger. I Vik kirke var det i tillegg laget flere lysteningssteder for å imøtekomme alle som ønsket å tenne lys denne dagen. Kirketjeneren i Bakke kirke forteller om hvordan hennes oppfattelse er av hvor ofte lysgloben er i bruk:

Jeg ser at det er mer og mer lys som blir tent der. Kanskje folk var litt forsiktige med lys tidligere. Enda lengre tilbake var det ingen som tente lys og ikke hadde vi lysglobe heller. Nå bruker vi mer og mer lys hjemme, i kirken, på graven. Jeg tenker det er tiden som har forandret seg, før så tente vi kun lys på graven på julaften, men nå tennes det ofte lys hver uke, noen gjør det hver gang den avdøde har en anledning som bursdag og andre merkedager, noen gjør det hver dag. Så jeg tror det har mye med tiden vi lever i.

-Hva tenker du at lysgloben brukes til?

Den brukes først og fremst til å minne, som for eksempel i dag, allehelgen. Det var ikke en ledig plass i globen. Så det er spesielt på sånne gudstjenester og minnegudstjenester og begravelser. Vi har den framme under bryllup, da blir det tent lys, hvis de vil ha med seg noen som de har mistet, da tenner de lys. Dette legger spesielt presten opp til dersom det har skjedd et dødsfall i familien nært opp til vielsen. Da tenner flere av bryllupsgjestene lys. Da står lysgloben litt ut på siden her framme i kirken og de tenner lys før vielsen.

-Hender det at dere bruker lysgloben aktivt på andre måter enn det du nå har nevnt?

Ja, vi bruker den aktivt, særlig under misjons gudstjenester. For det er noe fra gammelt av, at misjonærer som var ute i verden og reiste, kom tilbake og tente lys for den vide verden. Og det ser vi litt på, at det er jo jordkloden med korset oppå, ikke sant. Da løfter jeg lysgloben fram og vi har den helt framme i kirka, der blir den tent som en del av gudstjenesten. Dette er særlig når vi har misjons gudstjenester, men det hender at presten vil ha den fram under andre gudstjenester også.

Jeg spurte også sognepresten om hvordan han ønsket at lysgloben skal brukes. Han valgte å trekke frem en opplevelse han hadde fra et par år tilbake:

En av mine gode opplevelser med lysgloben er allehelgensdag, jeg tror det var for to år siden, og det skjedde i fjor også, hvor jeg sa i innledningen på gudstjenesten, at dere behøver ikke å tenne et lys når jeg sier det, jeg sier ikke nå skal vi tenne et lys, men at dere i løpet av en salme kan vi ha den bevegelsen i løpet av gudstjenesten. Så kan man gjøre det, tenne lys, ikke bare når det er organisert, men at man kan gjøre det i løpet av gudstjenesten, når man kjenner at nå er det viktig for meg å tenne et lys. Og da skjedde det at under salmer og sånt var det en del som gikk og tente et lys og gikk stille tilbake og satte seg. Og det er ikke sikkert at det skal være slik på alle gudstjenester, men på en del gudstjenester, så er det veldig fint synes jeg, at det blir en del av hele gudstjenesten, ikke bare en organisert ting, når man kommer inn i kirkerommet eller under en bønnevandring, men at det kan leve i hele gudstjenesten.

Lysgloben i Vik kirke var ny da jeg gjorde mine observasjoner og intervjuer. På spørsmål om sognepresten tror at lysgloben vil bli mye brukt svarer han følgende:

Den er ny, men det jeg kan si er at de gangene vi har lånt lysglobe fra andre kirker for å bruke de på bestemte dager, så har den vært veldig mye brukt. Så det tror jeg den kommer til å bli, mye avhenger selvfølgelig hvor mye vi inkluderer og legger til rette for bruk i gudstjenestene våre her, tror jeg. At vi ikke bare oppfordrer, men også utfordrer, hva skal vi si at vi sier til folk at dette er ikke noe som bare står der og lyser pent, men en mulighet for oss til å tenne lys og be en enkel bønn.

At sognepresten sier at de ansatte i kirken både bør oppfordre og utfordre til bruk av lysgloben bringer meg over i å si noe om Wartofskys sekundær nivå av artefakter. I forbindelse med lystenning i lysgloben er det måten lysgloben blir brukt på som fremstår som den sekundære artefakten. En sekundær artefakt er som tidligere nevnt et redskap som formidler begreper og innsikter. Dette vil igjen gi inngangsverdier, kunnskaper og ferdigheter om hvordan den primære artefakten skal anvendes. Gjennom lystenning i lysglobe er det ingen nedtegnet oppskrift for hvordan det skal utføres. Jeg har gjort observasjoner som tilsier at det er et fast mønster og at det på den måten kan synes å se ut som det eksisterer noen uskrevne regler for hvordan denne lystenningen skal foregå. Det kan se ut til at lysgloben er laget slik at den enkelt kan brukes. Sognepresten i Vik kirke fortalte meg om hvordan lysgloben skal brukes rent praktisk:

Rent praktisk så kommer man til globen og tar seg et lys. Det er selvfølgelig viktig at lysgloben er klargjort, på samme tid og på samme måte som alterlysene tennes og dåplysene, hvis det er dåp, så skal selvfølgelig lysglobelyset, kristuslyset tennes. Og det er klart at det er en del av den symbolikken, det er nok mange tanker om symbolikken her, men det er klart at de små lysene tennes av Kristus lyset. Og det at de settes i globen som jo symboliserer jorden, den verdensvide kirken og Guds kjærlighet og omsorg for alt det skapte og for hele jorden, både mennesker og alt som er der. Så det er en viktig bit av at det er en globe, ellers kunne man selvfølgelig ha laget andre lysestaker, eller andre lystenningssløsninger,

Kandidat

noe vi legger til rette for på allehelgensdag, for rent praktisk er det viktig at det alltid er plass i globen til å tenne et lys. Det er viktig, slik at man ikke opplever å ønske å tenne lys, så er det fullt. Det er viktig at vi alltid har en som har ansvar for at globen er klar til bruk.

Dette stemmer godt overens med det jeg har beskrevet innledningsvis om lysgloben og hvordan den er tenkt i bruk. Sognepresten presiserer at det er viktig at det alltid er en som har ansvaret for at lysgloben er klar til bruk. Denne oppskriften blir da stående som en sekundær artefakt ut i fra Wartofsky tre nivåer. Kirketjeneren i Bakke kirke forteller også om noe som tyder på at det eksisterer en oppskrift på hvordan lysgloben skal brukes:

Det står en liten plakat med noen ord ved siden av globen. Man tar lys fra boksen og tenner fra Kristus lyset og setter det i lysgloben.

Under mitt feltarbeid var jeg til stede på en gudstjeneste i Vik kirke da lysgloben var helt ny og ble presentert for menigheten. Jeg gjorde noen notater fra mine observasjoner som jeg vil gjengi for å vise til at presten som holdt gudstjenesten denne søndagen, informerer om bruk og hvordan den brukes og hvordan dette da blir et eksempel på en sekundær artefakt.

Vik kirke:

Presten starter gudstjenesten og under punktet informasjon om dagens gudstjeneste går presten fram til lysgloben og informerer menigheten om lysgloben. Han forteller at lysgloben er helt ny og den første egne globen kirken har hatt. Presten forteller at globen er gitt av en anonym giver. Han forklarer hvordan den kan brukes (demonstrerer ved å ta et lite lys og tenne det fra Kristus lyset). Han forteller at man kan komme fram og tenne lys for noen man tenker på, noe man ber for eller noen man er glad i. Han forteller videre at de er glade for å ha fått globen og at det var veldig fint at den kom nå før allehelgensdag. Presten inviterer til å komme til kirken på allehelgensdag for å tenne lys for en man tenker på.

Gjennom denne presentasjonen har presten gitt menigheten en oppskrift som de kan anvende når de skal utføre denne handlingen senere. De har fått et redskap som gir dem begreper, inngangsverdier og kunnskaper om hvordan de skal benytte seg av den primære artefakten, lysgloben. Dette samsvarer godt med hvordan Wartofsky sekundære nivå av artefakter beskrives. Da jeg intervjuer sognepresten presiserer han hvor viktig det er med informasjon:

Innen for, særlig, den eldre generasjonen, som jeg ser mer og mer tar dette i bruk, selv om de synes dette var litt sånn rart i begynnelsen, tror jeg, for de var ikke vandt til det, så tror jeg det er viktig å si noe om bruken av lysgloben og kanskje gjenta det, om ikke på hver gudstjeneste så i alle fall i blant si noe om det at gudstjenesten er hele rommet og at lysgloben ikke bare skal stå der med et lys i midten, men at den skal brukes av oss som en hjelp til både stillhet og til bønn uten ord.

Kirketjeneren i Bakke kirke sier også noe om hvor viktig det er å statuere et eksempel og det hun sier kan peke på at sekundære artefakter har stor betydning for om lysgloben vil bli brukt:

Skal lysgloben brukes av menigheten er det viktig at vi ansatte går foran og også tar den i bruk. Det vil medføre at flere oppdager den og tar den i bruk.

Dette bekrefter at det har stor nytteverdien med en oppskrift og at det kan være vanskelig for gudstjeneste deltakerne å ta lysgloben i bruk dersom den ikke er klargjort. Det er viktig med modellering og at det gis inngangsverdier. Det kan være av stor betydning for menigheten at presten formidler informasjon om hvordan lysgloben brukes, dersom den skal brukes. Dette er viktig spesielt for de som ikke benytter seg av lysgloben. Kanskje de ikke vet hvordan den skal brukes, eller at de ikke har sett den/oppdaget den? Kvinne 40a forteller at hun først oppdaget lysgloben etter et tap av et familiemedlem og at hun siden denne hendelsen kommer jevnlig til kirken for å tenne lys. Informasjon om lysgloben kan i tillegg være viktig for de som allerede bruker lysgloben. De får en form for bekreftelse på at den brukes riktig. Dette vil kunne være med å bidra til at flere benytter seg av lysgloben.

Sognepresten peker på et annet aspekt som må vurderes nøye dersom en vil at menigheten aktivt skal bruke lysgloben. Han forteller:

I løpet av gudstjenesten kan det hende at jeg går ned til lysgloben, da sier jeg noe, og kanskje tenner jeg et lys også. Dette er spesielt brukt under bønnevandringer, da har vi forskjellige stasjoner. Jeg går rundt til stasjonene, sier noe om dem og gjør noe konkret ved hver stasjon. Dette er viktig, da åpner jeg opp for hvordan menigheten kan gjøre det. Det kan være litt blyghet og andre årsaker til at det kan være vanskelig å reise seg for å delta. Ved at jeg leder an, skapes det en trygghet og det er enklere å delta.

Det sognepresten sier her belyser viktigheten av å synliggjøre en fremgangsmåte. Det er viktig for deltakelsen at menigheten kjenner til oppskriften.

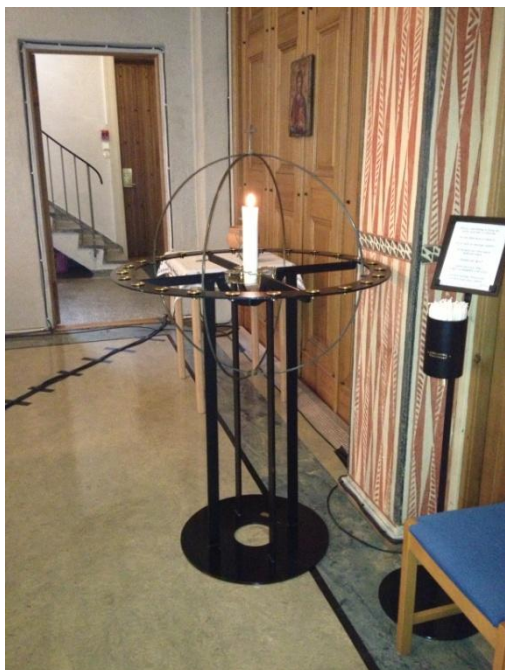
Alle mine observasjoner viser at gudstjenestene jeg deltok på hadde en slik praksis i forhold til klargjøring av lysgloben. Den ble alltid gjort klar til bruk, i god tid før den første gudstjeneste deltakeren kom. I Bakke kirke har de i tillegg til at lysgloben er klargjort, satt fram en liten plakat som gir en liten orientering om at en kan ta et lys og tenne det dersom en ønsker. Teksten i en bilderamme lyder som følger:

Det er vanskelig å finne de
rette ord når vi skal be
Vi vet ikke hva vi skal si
Vi er fylt av mange tanker
Vi fanges av våre egne bekymringer

TENN ET LYS!

DEN HELLIGE ÅND GÅR I FORBØNN FOR OSS

La den Hellige Ånd virke
La Han lede deg i bønn

Bilde 5.1.1 og 5.1.2: Lysgloben i Bakke kirke er plassert bakerst i kirkerommet. En plakett med et vers og en boks med små hvite lys er plassert ved siden av lysgloben.

Gutt 14 forteller at han ikke bruker lysgloben så ofte. Da jeg gjennomførte et intervju med han etter at han hadde tent lys sier han:

Jeg synes det var en fin avslutning å tenne et lys etter gudstjenesten.

Mine observasjoner forteller at de fleste som velger å tenne lys i lysgloben gjør det før gudstjenesten starter, men jeg har også gjort funn gjennom for eksempel gutt 14 som tyder på at noen velger å tenne lys etter gudstjenesten. Jeg vil gjengi mine notater fra funn omkring dette:

I Bakke kirke og Byberg kirke har de fleste lysene blitt tent før gudstjenesten. I begge kirkene står lysgloben plassert slik at du får øye på den med en gang man kommer inn i kirkerommet. Dette er nok en årsak til at gudstjeneste deltakerne tenner lys først og så går og setter seg. I Vik kirke er lysgloben plassert lengre fremme i kirkerommet. Noen tenner lys når de kommer inn og går så og setter seg, men det er også mange tilfeller av at gudstjenestedeltakere tenner lys etter gudstjenesten i denne kirken. Årsaken til dette kan være at det kan føles ubehagelig å gå så langt fram, at det blir mindre synlig når gudstjenesten er avsluttet. En annen årsak kan være at lysgloben i denne kirken var ny den 13. september 2013 og at det vil ta noe tid før den blir oppdaget og at menigheten venner seg til å bruke den på vanlige søndagsgudstjenester. Tidligere har menigheten kun hatt lysglobe tilgjengelig på allehelgendsdag, da lånt fra Byberg eller Gran kirke.

Tertiære artefakter er abstrakte og vanskelig tilgjengelig. De tertiære artefaktene er ikke konkrete redskaper eller instruksjoner og oppskrifter, men de spiller likevel en betydningsfull rolle i forståelsen og analysen av hvordan ting henger sammen. Det som fremstår som

eksempler på tertiære artefakter i denne analysen er hvordan lystennerne oppfatter lysgloben og hvilke meninger de har om bruken av den. Mine funn knyttet til dette handler om mine informanternes refleksjoner og tanker om dette og om det eksisterer noen forestillinger som er løsrevet fra den stiliserte regelbruken. Funnene jeg har gjort er fra intervjuer med både lystennere og ansatte i kirkene. Kvinne 40a forteller noe som viser at denne kvinnen kjenner til oppskriften. Hun vet hva hun skal gjøre, at hun skal tenne lyset fra det store lyset, men hun kjenner ikke til begrepene, at det store lyset har et navn, Kristus lyset:

Jeg kjenner jeg er rolig, tar et lys, tenker, samtidig som jeg tenner lyset av det store lyset. Ingen ord, bare tanker...

Kvinne 40e vet også hva hun skal gjøre, men har ikke kjennskap til begrepet Kristus lyset:

Jeg har med meg mine to barn. Vi tok hvert vårt lys og tente fra lyset midt i globen. Vi sto der litt og var helt stille, så på hverandre, det var ganske høytidelig.

Kvinne 40f forteller noe som viser at ikke alle kjenner til oppskriften eller at de ikke er så nøye med å følge oppskriften. Hun har en løsrevet tilnærming til handlingen og de uskrevede reglene knyttet til denne handlingen. Hennes svar antyder også at hun gjorde denne handlingen uten at det var religiøst betinget:

Jeg tok flamme fra et lite lys og så satte jeg mitt lys ved siden av. Det var et lite lys. Jeg ba ingen bønn eller noe, men jeg tenkte at jeg gjorde det for faren min.

At det er mulig at denne kvinnen tente lyset uten at det var religiøst betinget er i tråd med det sognepresten sa om at noen knytter handlingen opp til religiøse betingelser og andre ikke.

Kristen tro og praksis har teoretisk sett et medierende utgangspunkt. Når mennesker bruker lysgloben skjer medieringen i forhold til de aktuelle artefaktene som i dette studiet er lys, lysgloben, troen, håpet, bønner. Troen og praksisen kan dermed fungere som en hjelp for brukerne av lysgloben med vanskelige situasjoner i hverdagen og deres eventuelle trosliv. Denne handlingen har jeg empirisk data på. Kvinne 40 f tenner et lys for en hun har mistet og sier da jeg intervjuer henne og spør om hva hun synes om denne muligheten til å tenne lys:

Super terapeutisk, kjempebra!

Dette bekrefter at praksisen med å tenne et lys kan fungere som en hjelp med vanskelige hverdagsituasjoner. Det er også i tråd med det Driver sier om at det gjennom rituelle handlinger kan oppnås bekræftelse i forhold til vanskelige situasjoner den enkelte har opplevd.

Sognepresten forteller at han tror de fleste tenner lys av en grunn. Han tror at når lystennerne går fram til lysgloben, så gjør de det ikke bare for å tenne et lys. Han sier:

Bønnekrukken og lysgloben har litt av den samme funksjonen. Noen uttrykker seg ved å skrive, noen uttrykker en bønn gjennom en handling ved å tenne lys. Jeg tror de fleste som tenner et lys, gjør det av en grunn, de gjør det ikke bare for å tenne et lys, de gjør det fordi de tenker på noen, det kan ha skjedd noe, ting de er engstelige for, ting de er glade for. Jeg tror nok det er en uutalt bønn som ligger i det.

Dette utsagnet viser at også sognepresten tenker at troen og lystenningen er med på å hjelpe mennesker i vanskelige situasjoner. Han forteller videre:

Jeg tror at den brukes til bønn, at mennesker har en konkret ting, eller konkrete ting som de tenker på. Det er litt forskjellig etter hva slags dager det er, for det er klart, at den helgen som vi går inn i så er det allehelgenssøndag, da tenner folk lys for de de er glade i som er døde, som har gått bort. Det gjør de på gravene, det gjør de her inne i kirken. Så da er det nok den biten. Andre ganger og i andre situasjoner så tror jeg at man gjør det for at man enten har seg selv i tankene, at man er bekymret for noe.

5.2 Opplevelsen av å bruke lysgloben:

I teoridelen har jeg beskrevet at Grimes påpeker at innenfor nyere riteforskning er man opptatt av kroppsspråk, handlinger og atferd. Jeg har gjort funn gjennom mitt feltarbeid som bekrefter at det er innslag av kroppsspråk hos lystennerne. Jeg har både gjort observasjoner som bekrefter dette og flere av mine intervjuer bekrefter det samme. Mine observasjoner av kroppsspråk handler om at de som tenner lys i lysgloben beveger seg mot lysgloben i sakte tempo. Det ser ut til at de har bestemt seg før de kom inn i kirken at de ville tenne lys, for de går målrettet mot globen og gjennomfører lystenningen før de finner en plass i benkeradene. Noen svært få lystennerne valgte å tenne lys da de var på vei ut av kirken. Lystennerne tar et lys og med rolige og sakte bevegelser tenner de lyset fra Kristus lyset. De blir så stående å se på lyset. Noen få tar flamme fra et av de små lysene. Noen med bøydd hode, noen med blikket festet på flammen. De trer sakte tilbake og går i sakte tempo og setter seg.

Stillhet og sakte bevegelser er ord som beskriver kroppsspråket som uttrykkes i denne handlingen. Kvinne 50b svarer følgende på spørsmålet om hva hun gjør når hun bruker lysgloben:

Jeg tenner lyset. Jeg blir andektig.

Videre forteller kvinne 40a:

Jeg kjenner at jeg er veldig rolig, tar et lys, tenker, samtidig som jeg tenner lyset av det store lyset.

Dette bekrefter mine observasjoner der jeg har merket meg at de som bruker lysgloben i sakte tempo beveger seg mot globen. De har da kommet sakte inn i kirken, tar et lite lys som de tenner fra Kristus lyset, de venter i stillhet, ser på lyset. Noen svært få tar flamme fra et av de

små lysene. Det kvinne 40a forteller om at hun kjenner at hun er rolig er med på å styrke mine funn i forhold til at lystennerne opptrer med sakte bevegelser og at de er rolige i kroppen.

Det er frivillig om en vil tenne lys i en lysglobe. De som tenner lys velger i hovedsak å tenne lyset når de kommer inn i kirken før de setter seg. Handlingen lystennerne utfører dreier seg om det jeg tidligere har nevnt om at en med rolig tempo og sakte bevegelser tar et lite lys som en tenner fra lysglobens Kristuslys. Deretter setter en det lille lyset på plass. De fleste blir stående litt før de setter seg. Intervjuene avslører at lystennerne både tenker på det som er viktig for dem under selve lystenningen og den lille stunden de blir stående etter lystenningen. Mine informanter beskriver selve lystenningen med få ord. Kvinne 50b sier at hun tenner lyset, mens kvinne 40b sier:

Jeg tar et lys og tenner fra det store lyset og setter det sammen med de små lysene.

Videre sier kvinne 40a:

Jeg kjenner at jeg er veldig rolig, tar et lys, samtidig som jeg tenner lyset av det store lyset. Ingen ord, bare tanker. Hvis jeg måtte si noe tror jeg det ikke hadde fungert for meg. Jeg har ikke så mange jeg åpner meg for. Dette blir noe mellom meg og den jeg tenker på, noe jeg ikke deler med andre.

Det denne kvinnen forteller oss er at hun har et rolig kroppsspråk. Hun forteller videre at hun tenner et lys og hvordan hun gjør det. Utførelsen av lystenningen er en rutine. Hun legger vekt på at hun ikke trenger å si noe. Hun forteller at hun tenker og at det hun tenker blir mellom henne og den hun tenker på. Det blir en handling uten ord. Jeg vil videre poengtere dette dette er en handling uten ord gjennom å bruke noe gutt 14 sa, som eksempel:

Man kan tenne lys uten ord. Man vet hvorfor man tenner lyset, men trenger ikke å si noe. Det liker jeg.

Kvinne 50a sier også noe som bekrefter tankene om at dette er en handling uten ord:

Jeg står der litt, tenker litt, sender tanker til familie og barnebarn.

Sognepresten jeg intervjuet forklarer at det å tenne lyset kan for noen være en bønn. Han sier:

...noen uttrykker en bønn gjennom handlingen ved å tenne et lys. Jeg tenker det fungerer som en bønn uten ord for de som tenner lys...

Sognepresten slår her fast at det er selve handlingen som kan være bønnen. Dette kan forstås som at en ikke alltid trenger å sende tanker eller tenke noe samtidig som handlingen utføres.

Sognepresten sier videre, noe som viser til at samtidig som en utfører handlingen, kan en ha noe eller noen en tenker på:

Jeg tror det er, som jeg sa i stad, en bønn uten ord. Og det har vi ofte. Det er ikke alltid like lett å formulere seg, verken inni seg eller høyt. Men for mange så tror jeg det å ha tankene i hodet og kunne tenne et lys, det blir en bønn. Det begynner å ligne en bønn, det er ett eller annet der, hvor ikke nødvendigvis de formulerte ordene eller de klare tankene er det som dominerer, men at man rett og slett har noe som man tenker på som er viktig for en, enten på godt eller vondt. Så tenner man et lys og så blir det på en måte en bønn, jeg tror nesten det. Det er sånn jeg ser det.

Dette funnet er med på å styrke tanken om at lystenning ved lysgloben er en ordløs handling. Dette samsvarer godt med det Grimes sier om at de meningssskapende perspektivene i en rituell handling ikke trenger å være verbalt uttalt.

Når det gjelder emosjonell berøring hos lystennerne, så viser mine funn at det kan bekreftes. At det forekommer innslag av følelsesmessig art. Post legger som nevnt tidligere stor vekt på opplevelsen av å bli emosjonelt berørt gjennom deltakelse i rituelle handlinger. Kvinne 50b forteller at hun blir andektig. Det er en beskrivelse som kan sorteres under temaet emosjonell berøring. Kvinne 30 bekrefter også at hun gjennom denne handlingen kan bli emosjonelt berørt, hun sier:

Jeg kjenner at jeg har tenkt masse og minnene strømmer på. Det er sterkt.

Videre har en av mine informanter fortalt at lyset kan tennes i fortvilelse. Denne informanten, kvinne 40c forteller at hun bruker lysgloben veldig bevisst:

Jeg bruker lysgloben veldig bevisst. Jeg tenker mye og jeg står der lenge og finner ro og fred. Jeg kjenner Guds kjærlighet. Jeg gir gjennom handlingen kjærlighet til andre. Det kan også være et rop, et lys som jeg tenner i fortvilelse.

Kvinne 40d forteller i klar tekst at hun blir følelsesmessig involvert gjennom denne handlingen:

Jeg blir sentimental, kjenner at tapet er stort, men jeg kjenner også takknemlighet for alt det fine vi hadde sammen.

Med denne uttalelsen kan en si at et grunnleggende element i denne praksisen er emosjonell berøring, noe som også støttes av det Post sier om emosjonell berøring knyttet opp mot rituelle handlinger.

Kvinne 40d er også bekreftende i forhold til at det er knyttet følelser til denne handlingen:

Det er viktig for meg å kunne gjøre noe for den jeg har mistet. Jeg er emosjonell, men fattet.

Alle disse funnene peker på at lystennerne har funnet meningsbærende kvaliteter ved handlingen. De fleste har hatt en slags emosjonell berøring og uttrykker at de synes det er fint å kunne gjøre denne handlingen som et uttrykk for den eller det de tenker på. Det skal også tas

hensyn til at det helt sikkert er noen som ikke lar seg berøre, men jeg har gjennom mitt feltarbeid ingen konkrete funn som kan avkrefte dette.

5.3 Moderne vestlig ritualisering

Når det gjelder de fire hovedlinjene som Post trekker opp i moderne vestlig ritualisering, så har jeg gjort funn som jeg vil plassere innenfor den siste og fjerde hovedlinjen. Denne linjen handler om interkulturelle eller interreligiøse ritualer. Kvinne 40e sier:

Å tenne dette lyset var fint, nesten litt unorsk, jeg har ikke vært så mye i kirken.

Dette kan si noe om at denne kvinnen tenker at dette er en tradisjon som er hentet fra for eksempel andre land og kulturer enn Norge.

Sognepresten antyder også at dette med lystenning er et interreligiøst ritual. Han forteller:

Og det med lystenning og det med dåpslys, ikke sant, de hadde ikke det da jeg begynte som prest. Det var kanskje ytterst få menigheter som hadde det. Det har på en måte eksplodert. Det har sikkert du sett også og det er klart at en av grunnene er at nordmenn reiser mye, de er vant til at når de kommer til kirker til utlandet enten det er sydover eller hvor det er, så er det lys, ikke sant, katolske kirker, sånn at det er blitt noe folk er vant til.» «Jeg har reist mye både privat og i jobb mye østover og i Midtøsten, Egypt, jeg har jobbet i den kirkelige organisasjonen Trosfrihet og menneskerettigheter i syv til åtte år på nitti tallet, så du kan si, der var det ikke bare vanlig men en viktig del av den russisk ortodokse kirke både i Russland og Ukraina. I den koptiske kirken i Egypt, så for meg, på begynnelsen av nitti tallet, da hadde det så smått begynt å komme hit også.

Sognepresten forteller videre om sin opplevelse av hvordan dette med lystenning ble så populært i Norge:

Lystenning generelt eksploderte på mange måter i Norge i forbindelse med kong Olavs død. Det var fullt av lys på slottsplassen. En hadde innslag av lystenning på gravene ved jul og allehelgensdag, men ikke så mye som nå. Det å tenne lys ble tidligere sett på som noe katolsk.

Hvorfor tror du det har skiftet, at lystenning er mer utbredt nå?

Jeg tror det skyldes flere årsaker. Vi er blitt mer og mer globale. Tidligere så var vi i større grad festet her på berget og gjorde som vi hadde gjort helt fra reformasjonen, da vi kaster ut alt det katolske. Maria figurer, alt mulig skulle bort, deriblant lys og lukt. Røkelse og lys var katolsk og skulle ut. Så har historien gått, vi har hatt pietismen, som avgjort ikke skulle ha innslag av farlige elementer fra katolisismen. Så har mennesker begynt å reise, besøker kirker, tenner lys og opplever at det er fint, ikke sant. Vi er mer bevisste på at vi er universelle også i kirken, det er min teori. Og så var det hendelsen på Slottsplassen da kong Olav døde, den blir stående som en døråpner til en ny måte å uttrykke seg på og som kirken har tatt inn. Det er jo ikke noe nytt, dette er gamle tradisjoner, det er bare det at det har vært borte i lang tid.

Kvinne 40f forteller at hun har som tradisjon å tenne lys i kirker som hun besøker når hun er på utenlandsreiser. Dette bekrefter det som sognepresten sier om at nordmenn reiser mye og tar med seg nye kulturer og tradisjoner hjem.

Kandidat

Jeg tenner lys når jeg reiser på ferie til utlandet. Jeg er innom veldig mange kirker på mine reiser og det synes jeg er helt fantastisk.

Videre forteller kvinne 40f at hun ønsker flere «slike tradisjoner» inn i den protestantiske kirken. Dette kan tyde på at hun oppfattet lystenningen i lysgloben som noe som er kommet inn i de norske kirkene fra en annen kultur.

Jeg håper virkelig det kommer flere slike tradisjoner inn i den protestantiske kirken, røkelse for eksempel. Jeg tror kirken er tjent med å gjøre seg litt mystisk og spesiell.

5.4 Følelse av fellesskap

Driver sier som nevnt i teoridelen noe om rituelle handlinger og deres evne til å skape fellesskap. Han sier at gjennom rituelle handlinger kan en oppnå bekreftelse i forhold til vanskelige situasjoner fra egne livserfaringer. Jeg har empirisk data som bekrefter dette. Kvinne 50b forteller hvordan hun opplever at denne handlingen gir en fellesskapsfølelse:

For min del, som kom tidlig før gudstjenesten startet i dag, gir det meg mulighet til litt tid og ettertanke. Det er fint å komme litt før. Det at kirken har en lysglobe kan føre til at flere fra menigheten vil komme litt før og tenne et lys før gudstjenesten starter. Og som jeg nevnte tidligere kan det føre til at menigheten kjenner mer fellesskap, at det gir en fellesskaps følelse.

Mann 60 snakker om det kristne samfunnet og det kan tyde på at han tenker på det kristne samfunnet som et fellesskap:

Jeg tenkte at vi har et kristent samfunn og det er med på å opprettholde det samfunnet vi har.

En slik referanseramme som mann 60 trekker frem, vil kunne styrke opplevelsen av selve lystenningen som et symbol på fellesskapet.

Kvinne 50a snakker også om lystenning i lysgloben som et fellesskap:

At den, hva skal jeg kalle det, det er en felles arena. Vi kan sende en tanke, stå her, trenger ikke å si noe. Fantastisk, rett og slett oppleve stillhet.

Denne kvinnen forteller noe om fellesskap samtidig som hun uttrykker at det er fantastisk å oppleve stillhet. Det kan tyde på at dette kan gi henne en slags kraft og har en slags virkning på henne. Jeg vil derfor også trekke frem Drivers *første performance* til denne kvinnens uttalelse. Drivers *første performance* handler om *rituell performance*, den rituelle gjennomføringen. Den foregår individuelt og etter eget ønske. Lyset kan tennes når en selv vil i løpet av gudstjenesten. De aller fleste observasjoner gjennom mitt feltarbeid viser at de fleste valgte å tenne lys før gudstjenesten startet. Drivers *rituelle performance* er preget av kraft, effekt og virkning. Svaret fra kvinne 50a vitner om at lystenningen kan ha innslag av kraft, effekt og virkning for denne kvinnen. Det er gjennom bruken av artefakten (lysgloben) at

religionen blir virkelig.⁷⁷ Kvinne 40f uttrykker seg også kraftfullt, noe som også forteller oss om kraft, virkning og effekt, når hun forteller om sin opplevelse av å tenne lys i lysgloben:

Super terapeutisk, kjempebra!

Jeg vil også trekke frem et funn som jeg vil sortere under Drivers *tredje performance*, om *confessional mode*. Dette handler om personlighet og eksistensielle dimensjoner. Kvinne 50b sier:

For min del, som kom tidlig før gudstjenesten startet i dag, gir det meg mulighet til litt tid og ettertanke. Det er fint å komme litt før. Det at kirken har en lysglobe kan føre til at flere fra menigheten vil komme litt før å tenne et lys før gudstjenesten starter...

Dette kan si noe om at handlingen er personlig, gjennomtenkt og en viktig ting i livet til denne kvinnen.

5.5 Oppfatninger og meninger om lystenningen

Gjennom denne analysen ønsket jeg å finne ut om de som tenner lys har dannet seg en oppfatning og mening om symbolene i denne rituelle handlingen. Videre ønsket jeg å se om de knytter noen mening til handlingen, for eksempel om de tenner et lys for håp, fellesskap eller nærhet. En av mine informanter (sognepresten) svarte følgende på spørsmålet om hva han synes om muligheten til å tenne lys:

Jeg synes det er veldig fint, man blir mer enn en tilskuer, man blir en deltaker. Det er et språk mange forstår, det symboliserer noe.

Hva vil du si det symboliserer?

Det er mange ting. Det kan være noen man er glad i, noen som har dødd. Lyset kan gi kjærlighet til oss. Vi kan gi kjærlighet til andre. Det kan være et rop, et lys tent i fortvilelse.

Videre uttrykker sognepresten at han tenker at lysgloben har tilført kirken noe:

Lysgloben har helt klart tilført kirken noe. Vi har historisk sett vært en Ordets kirke som har kommunisert fra munn til øre, fra hode til hode. Det at lysgloben har kommet inn, og også andre ting, som på en måte gjør at du kan feste blikket, utsmykninger, altertavler, som alltid har vært der, men det har vært relativt få ting. Det at lysgloben har kommet inn har utvidet måten å kommunisere i fra meg og til Gud. Ordene er ikke alltid det aller viktigste, men at det som er vanskelig å si og sette ord på, men som allikevel er inni meg. At det kan få et uttrykk ved å tenne dette lyset. Sånn at det er flere sanser som nå er i bruk og det har vi ikke vært noe særlig flinke til. Dette har jeg også sett og erfart i russiskortodokse kirker. Der er det en flora av inntrykk, lys og lukter. Vi kommer nok antakelig ikke dit og det vil vi kanskje ikke heller, men at sanseapparatet vårt blir mer brukt og flere sanser settes i sving under gudstjeneste, det ser jeg bare positivt på. Det gjelder lysgloben og å få gjøre noe aktivt, det er dette som ligger til grunn for bønnevandringen som stadig blir mer og mer populære. Da er det flere sanser som settes i sving og konkreter som symboliserer forskjellige ting. For eksempel for å symbolisere at liv går i stykker, så har vi hatt en stasjon med et bord med en knust asjett, videre kan man trekke en lapp med et bibel vers, man går forbi et speil hvor det står: -her ser du en Gud er glad i.

⁷⁷ Afdal 2013, side 158.

Kandidat

Det har noe med å sette flere sanser i sving i forhold til Gud og gudstjeneste. Og her er lysgloben kanskje en av de viktigste stasjonene.

Sognepresten trekker frem lysgloben som den viktigste artefakten i kirken, hvor deltakerne kan aktivt utføre en handling.

Kvinne 40c forteller også hvordan hun mener muligheten til å bruke lysgloben virker på henne:

Jeg bruker lysgloben veldig bevisst. Jeg tenker mye og jeg står der lenge og finner ro og fred. Jeg kjenner Guds kjærlighet. Jeg gir gjennom handlingen kjærlighet til andre. Det kan også være et rop, et lys som jeg tenner i fortvilelse.

Dette svaret forteller noe om at denne kvinnen har reflektert og tenkt gjennom hva lystenningen betyr for henne. Handlingen er internalisert og gjort til hennes egen. Hun ønsker å være en aktiv deltaker, noe som hun blir gjennom lystenningen. Hun forteller om hva denne handlingen symboliserer for henne, tanker, ro og fred, kjærlighet eller et rop om hjelp. Med denne symboltenkningen fra kvinn 40c kan en si at handlingen kan bidra til å bekrefte at lystenning kan skape orden og at vanskelige situasjoner kan overvinnes. Denne kvinnens indre tanker og følelser gjennomgår en eksternalisering og får en ytre og sansbar form som Bergers teori forteller oss noe om.

Sognepresten tenker at de som velger å tenne lys har mange grunner til det:

Det kan være mange grunner til at man tenner lys. Det kan være en takk. Det kan være religiøst begrunnet. Det kan være en bønn om all nød og elendighet i verden. Det kan være så mange årsaker til at man tenner lys.

Dette sier noe om at handlingen er individuell og at man har mange ulike grunner til å tenne lys. Handlingen er internalisert i den enkelte. Hva den enkelte tenker om hva handlingen betyr for dem er individuelt, men at det kan være knyttet til bønn om nød og elendighet i verden, eller en takk. Sognepresten sier at det kan være religiøse begrunnelser for at man velger å tenne lys. Dette kan også bety at noen velger å tenne lys ut i fra ikke religiøse hensyn. Dette har jeg empirisk data på. Kvinne 40 f forteller:

Jeg ba ingen bønn eller noe, men jeg tenkte at jeg gjorde det for faren min.

Kvinne 40f tenner lyset for faren sin uten at hun har knyttet en religiøs bønn til lystenningen. Dette er i tråd med det sognepresten sier om at noen tenner lys ut i fra ikke religiøse hensyn. Dette kan også sammenfalle med det Post trekker opp som den tredje linjen i sin teori om moderne vestlig ritualisering. Lysgloben har riktig nok religiøse symboler og handlingen foregår i et religiøst bygg, men for kvinne 40f synes det å se ut som at denne handlingen for

henne blir en mer en sekulær seremoni enn en religiøs handling. Et annet eksempel på at lystenneren ikke knytter handlingen opp mot religion er kvinne 40d. Hun tenner lys for å minnes, for å vise omtanke og å vise sin oppmerksomhet til den døde. Hun forteller:

Jeg tror at de som tenner lys vil holde minnene i live. At de på en måte er oppmerksomme mot den døde og viser omtanke, sånn er det i alle fall for meg. Det er en fin ting.

Svaret til sognepresten forteller også noe om at det kan se ut som at denne handlingen kan skape orden og at de utfordringene og vanskene mennesker står overfor kan mestres og overvinnnes med støtte i blant annet denne handlingen. Kirketjeneren forteller:

Det gir mulighet til deltakelse og at vi kan gi uttrykk for troen vår.

Her ser en klart og tydelig at handlingen er knyttet opp mot deltakelse, tro og håp.

Kvinne 40f forteller hvilke meninger og refleksjoner hun har gjort omkring lystenningen:

Jeg tror det gjør at mennesker som vanligvis ikke går i kirken kommer i kirken. De lager en tradisjon som folk antakeligvis har behov for. Jeg tror den treffer på et behov som ligger der, noe folk ønsker og få muligheten til å virkeliggjøre, sette fysisk form på noe som er en indre følelse, at man legemliggjør ett eller annet.

Videre forteller den samme kvinnen følgende:

Super terapeutisk, kjempebra! Det er så flott, det er så menneskelig og varmt, det synes jeg det var. Man synes jo alltid litt synd på den døde, i alle fall gjør jeg det, og det at man kan gjøre noe for den døde, føles bra og at man minnes. Det føles bra at man minnes i en sånn strukturert form som det er her i dag.

Dette samsvarer med det Berger sier om at en gjennom rituell atferd overfører en livsopplevelse fra sitt indre (eksternalisering) over i objektive uttrykk som symboler og ritualer representerer.⁷⁸

Kvinne 50b forteller hva lystenningen betyr for henne:

Det gir meg en indre ro og takknemlighet. Siden jeg tente lys for min far, er lyset tent i takknemlighet for at jeg var så heldig å få vokse opp med han på min side og de trygge omgivelsene han skapte rundt seg. Dette er så viktig for barndommen og videre i livet. Takknemmelighet for min egen del som har gitt meg en kristen oppvekst hvor Gud har vært en viktig brikke i livet og barnetroen som jeg har tatt med meg inn i voksenlivet.

Gjennom lystenningen foregår en medierende handling ved at lysgloben fremstår som en artefakt eller et redskap som benyttes av lystenneren til å fortolke egne erfarte livshendelser. Gjennom lystenningen får lystenneren hjelp og redskaper til å sette hendelser i perspektiv. Denne kvinnens refleksjoner samsvarer med det jeg har trukket frem av teori om mediering.

⁷⁸ Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007, side 41-42

5.6 Oppsummering av analysekapittel

I dette kapitlet har jeg sett på de funnene jeg har gjort gjennom intervjuer og observasjoner. Jeg har koblet funnene opp mot de teoriene jeg har presentert i kapittel 2.

Med mine funn, og Giorgis femte trinn i analysemodellen, som utgangspunkt, har jeg formulert 6 deskriptive utsagn som jeg vil drøfte videre i kapittel 6. Disse utsagnene lyder slik:

- 1. Lystennerne opplever lysgloben som et sted der de kan minnes noe eller noen gjennom en ordløs handling.*
- 2. Å tenne lys er en handling preget av stillhet og uten ord.*
- 3. Lystennerne viser tegn til emosjonell berøring.*
- 4. Lystenning i lysglobe skaper en fellesskapsfølelse.*
- 5. Lystenning i lysglobe øker i omfang og oppfattes som noe unorsk.*
- 6. Årsakene til at noen velger å tenne lys i en lysglobe er mange.*

6. Drøfting

Min interesse har vært å analysere bruk av lysgloben, i lys av rite og artefaktteori. Gudstjenestene jeg har deltatt på, mine observasjoner, og de intervjuene jeg har gjennomført, har dannet grunnlaget for det empiriske materialet jeg har samlet inn. Dette skal jeg nå drøfte, sett i lys av mine funn i kapittel 5. Med utgangspunkt i det femte trinnet i Giorgis analysemodell⁷⁹ har jeg formulert seks deskriptive utsagn som jeg vil drøfte videre i denne delen av oppgaven. Utsagnene lyder som følger:

1. *Lystennerne opplever lysgloben som et sted der de kan minnes noe, eller noen, gjennom en ordløs handling.*
2. *Å tenne lys er en handling der en kan oppnå bekreftelse i forhold til vanskelige situasjoner en har opplevd.*
3. *Lystennerne viser tegn til emosjonell berøring.*
4. *Lystenning i lysglobe skaper en fellesskapsfølelse.*
5. *Lystenning i lysglobe øker i omfang, og oppfattes som en ikke-luthersk tradisjon.*
6. *Årsakene til at noen velger å tenne lys i en lysglobe er mange.*

6.1 Lystennerne opplever lysgloben som et sted der de kan minnes noe, eller noen, gjennom en ordløs handling.

De meningsskapende perspektivene i rituelle handlinger trenger ikke å være verbalt uttalt.⁸⁰ Gjennom å tenne lys i en lysglobe, kan en på den ene siden vise at en tenner et lys for noe, eller noen, gjennom fysisk å gå til globen og utføre handlingen. Lystenningen kan foregå i stillhet, uten ord og uten tanker. Det er selve handlingen som da blir stående som symbol på en tanke, bønn, et håp eller lignende. På en annen side kan lystenneren sende en tanke eller be en bønn inni seg samtidig som lyset tennes. Likevel er det ingen uttalt bønn eller tanke. Det er noe som foregår mellom lystenneren og den, det eller de lystenneren velger å tenke på.

Når lystenning er knyttet til lysgloben er det sett på som et kirkelig ritual å tenne dette lyset. Det gir en god og positiv opplevelse for deltakerne. Ritualet tar i bruk en rekke symboler som for eksempel kristuslyset, globen og ekvator.⁸¹ Handlingen som utføres er selve lystenningen. Lysgloben fungerer på den ene siden som et godt verktøy til denne handlingen. Samtidig er lysgloben på den andre siden er med på å holde liv i minner. Lysgloben representerer et sted, der en i ordnede former kan tenke på noe eller noen, be en bønn eller sende en tanke.

⁷⁹ Kvale og Brinkmann 2012, side 212.

⁸⁰ Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007, side 42.

⁸¹ Gå til side 3 og 4 i denne teksten.

Lysgloben er et eksempel på en artefakt som bringes inn i en religiøs aktivitet, og deltakerne forholder seg til artefakten på en spesiell måte. Meningen med lystenning skapes når aktøren handler med artefakten. På den ene siden skaper menigheten selv mening med sin bruk av lysgloben i fellesskapet, samtidig som det på den andre siden skapes mening for det enkelte individ. Artefakter skaper læring og utvikling. Hvordan artefakten blir brukt, og den meningen artefakten får i bruk, er viktig.

Religion fungerer som en prosess, og hjelper deltakerne til å finne redskaper til bruk i store og små begivenheter gjennom livet. Gjennom religionen møter en handling på den ene siden, og språk og mening på den andre siden. Handling utføres i et samarbeid mellom mennesker og artefakter. Utvikling av kunnskaper og ferdigheter er basert på både mennesker og artefakter.

6.2 Å tenne lys er en handling der en kan oppnå bekreftelse i forhold til vanskelige situasjoner en har opplevd.

Artefakter er levende og uforutsigbare, de kan på den ene side bidra til ny forståelse og praksis som aktøren ikke kunne forutse.⁸² Kirken er med på, gjennom å tilby lystenning, å skape et rom der stillhet, sorg og fortvilelse kan bli tatt vare på. Handlingene er med på å sette ord på følelser og tanker. Lystenning kan oppleves som en meningsfull handling i en fortvilet situasjon. Handlingen kan for eksempel formidle noe vesentlig fra den som tenner lys, til en mottaker lystenningen har i tankene sine. På den andre siden kan opplevelser fra lystenningen tas med til neste lystenning, og det skapes mening og minner. Folk søker beskyttelse og trygghet, og ritualiseringen kan imøtekomme dramatiske livsopplevelser, samt ha en forebyggende virkning.

Et ritual kan bidra til at en kjenner orden og sammenheng. Den handlingen (performance) en utfører i et ritual kan gi kraft og styrke. Ritualiseringen uttrykkes gjennom en symbolsk handling. Gjennom deltakelse i ritualer blir en på den ene siden observert av Gud, andre mennesker og seg selv. På den andre siden er det ved å delta i et ritual, og å gjennomføre symbolske handlinger, flere som får en bekreftelse for hvem de er. Dette er en viktig og betydningsfull bekreftelse for mennesker som har opplevd vanskelige situasjoner.

Ritualiseringen kan bety at noe gjøres til ritualer samtidig som det også kan bety og gjøre bruk av ritualer. Den første betydningen handler om at ritualene fungerer som et hjelpemiddel for å utføre en bestemt oppgave. På den ene siden får en gjennom et repetert mønster hjelp til å bearbeide hendelser, og det blir lettere å forholde seg til virkeligheten. Den andre

⁸² Afdal 2013, side 155.

betydningen forklares med at mennesker tar i bruk ritualer på en nyskapende og kreativ måte, for så å bearbeide livshendelser og erfaringer. På den andre siden får dermed det enkelte menneske mulighet til å skape mening og de får uttrykke seg. Det er innen ritualforskningen hovedvekt på denne forståelsen av ritualisering. Den første forståelsen av ritualisering er mest fremtredende innen psykiatrien.

6.3 Lystennerne viser tegn til emosjonell berøring.

Post viser til at opplevelsen og følelsen av å bli emosjonelt berørt er ønskelig ved deltakelse i en rituell handling.⁸³ Gjennom å tenne et lys i en lysglobe utføres det en handling som kan være et symbol på at den som tenner lyset tenker på noe eller noen, eller ber en bønn. Dette kan være en handling som på den ene siden vekker sterke følelser hos lystenneren. På den andre siden kan det hende lystenneren ikke lar seg emosjonelt berøre, da handlingen kan utføres med manglende deltakelse og engasjement.⁸⁴

6.4 Lystenning i lysglobe skaper en fellesskapsfølelse.

Gjennom lystenning i lysgloben i kirkerommet fremkommer det tydelige personlige og sosiale perspektiver hos lystennerne. Det samme er tydelig gjeldende for den rituelle måten å opptre på. Det enkelte mennesket opptrer ut fra egen erfaringsverden. Noen er preget av hendelser og emosjonelle og praktiske konsekvenser hendelsene har hatt for den enkelte.

Lystennerne opptrer individuelt og deres personlige ritualisering skjer sammen med andre i et sosialt samspill, der alle utfører et felles handlingsmønster. På den ene siden oppstår et fellesskap mellom lystenneren, og den eller det lystenneren tenner lys for. På en annen side rettes fellesskapsfølelsen mot de andre som også tenner lys, og som også har noe eller noen de tenker på. Samtidig som en opptrer individuelt og har egne tanker, bønner og fellesskap med den eller det en tenner lys for, kan en kjenne et fellesskap med de andre en ser som tenner lys og som har sine ting de tenker på. Ritualiseringen fremstår dermed som en tydelig personlig performance på den ene siden og en kollektiv performance på den andre siden.

Mennesker kan ha gjennomgått hendelser i livet som gjør dem sårbare, dermed blir de et lett bytte for trender og forskjellig annen form for utnyttning. Et snev av magisk forventning ligger kanskje i de fleste menneskers performance. Det er viktig å være oppmerksom på dette i utførelsen av rituelle handlinger.

⁸³ Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007, side 56.

⁸⁴ Danbolt og Stifoss-Hanssen 2007, side 56.

Flere av lystennerne opplever fellesskapet som drivkraft og motivasjon. De ansatte i kirken legger vekt på at å tenne et lys er en rituell handling som skal kjennes som et fellesskap som gir trøst, håp og trygghet. På den ene siden kan dette for noen lystennerne skape orden i egne tanker. Det er med på å bearbeide personlig sorg og triste hendelser og erfaringer. På en annen side kan det bringe frem medfølelse og en følelse av at en deler felles skjebne med de andre lystennerne. Følelsen av å oppleve slik sosial orden og at en får ryddet opp i tanker kan dermed skape en form for fellesskap i en rituell handling.

6.5 Lystenning i lysglobe øker i omfang og oppfattes som en ikke-luthersk tradisjon.

I oppgavens innledning nevnte jeg hvordan Morten Holmqvist ser på lystenning som en trendy trospraksis. Lystenning har vært representert i Norge gjennom katolisismens dominans, men forsvant siden under reformasjonen. Nå oppleves lystenning på den ene siden som en raskt voksende praksis med gode vekst og utviklingsvilkår. På den annen side er det fortsatt i enkelte miljøer knyttet litt spenning og skepsis i forbindelse med lysglobens inntog i de norske kirker. Denne skepsisen knyttes til at praksisen ses på som en ikke-luthersk praksis, da den primært forbindes med noe som tilhører den katolske kirke. Denne erfaringen har også professor ved Universitetet i Agder, Pål Repstad.⁸⁵

Lysgloben startet å gjøre sitt inntog i de norske kirker mot slutten av 80-tallet. Dette representerer på den ene siden et ønske om å ha en lysglobe. På den andre siden trekker Repstad fram en tidligere herskende skepsis blant både prester og folk flest om at dette er en katolsk skikk. De fleste av mine informanter sier ingen ting om hvor de tenker denne skikken kommer fra. Noen få forteller at de tenker det er en «unorsk» (i betydning av den lutherske kirken) tradisjon, mens én sier at hun vil ha flere slike skikker – av den type vi tradisjonelt forbinder med den katolske kirken – inn i sitt eget trossamfunn.

6.6 Årsakene til at noen velger å tenne lys i en lysglobe er mange.

Enkelte tenner lys grunnet tanker om fred og rettferdighet. Lyset representerer kanskje et rop om hjelp på vegne av et individ eller for samfunnet. På en annen side kan lyset også være et symbol på en takk for at bønner er hørt, at en har funnet ro og fred, at en har det bra og er takknemlig. Videre kan en gjennom lyset kjenne Guds kjærlighet, men en kan gjennom lystenningen også gi kjærlighet til andre.

⁸⁵ Gå til side 4 i denne oppgaven.

Lysgloben kan være et sted man velger å gå til ved katastrofer, ulykker og tragiske hendelser. Dette kjenner vi igjen fra for eksempel trafikkulykker, der kirken åpnes og en kan tenne lys for de omkomne. Dette kan på den ene siden være religiøst begrunnet, mens det på den andre siden ikke trenger å være noen religiøs begrunnelse som er utgangspunkt for lystenningen.

Gjennom ritualiseringen legges det til rette for at bestemte erfaringer skal finne sted. Mine informanter uttrykker at dette skjer. På den ene siden skapes det uttrykk for troen og lystenningen er en handling som skaper deltakelse og en får anledning til å vise oppmerksomhet og omtanke til noe eller noen en tenker på. På en annen side er det en handling en utfører for å si en bønn.

6.7 Oppsummering av drøfting

Drøftingskapittelet har hatt til hensikt å belyse mine deskriptive påstander. Lystennerne opplever i stor grad at lysgloben er et sted der de i en vanskelig situasjon kan minnes noe, eller noen de tenker på. Lystenning i lysgloben er et ritual der en kan oppnå bekræftelser i forhold til vanskelige situasjoner. Videre er det i mine funn tydelige innslag av emosjonell berøring hos lystennerne. Å tenne et lys i en lysglobe skaper et felles bånd mellom lystenneren og den, eller det de tenker på, men dette er ingen betingelse. Bruk av lystenning i lysglobe øker i omfang, og siden lysgloben første gang ble introdusert i norske kirker er denne trenden fortsatt i vekst. Mine funn peker på at det er grunn til å tro at det er flere årsaker til at en velger å tenne lys i lysgloben.

7. Avslutning

Mitt fokusområde har vært en analyse av lysgloben i lys av rite og artefaktteori. Til grunn for denne konklusjonen ligger det empiriske feltarbeidet mitt, samt teoriene jeg har valgt ut. Jeg har, med bakgrunn i forskerspørsmålene, gjennomført en studie av hvordan gudstjenestedeltakere i tre kirker bruker – og opplever – lysgloben. Jeg har innhentet kunnskap gjennom intervjuer og observasjoner. Sammen med teori har jeg analysert resultatene fra datamaterialet. Studiet er basert på en kvalitativ metode, og Giorigs analysemodell ligger som grunnlag for analysen av studiets datamateriale.

Valg av metode falt på kvalitativ tilnærming, da jeg ville basere feltarbeidet mitt på blant annet intervju og observasjoner. Jeg har forsøkt å studere lystennerne i mest mulig naturlige omgivelser. Jeg har spurt dem om hvilke oppfatninger og erfaringer de har av lystenning i lysgloben. Deretter har jeg prøvd å forstå og tolke det mine informanter har ment og fortalt om lystenning i lysgloben under gudstjeneste. I analysen har jeg dokumentert at mine funn kan knyttes opp til teorien jeg har presentert i kapittel 2.

Jeg har vært opptatt av å finne ut hvordan gudstjenestedeltakerne bruker og opplever lysgloben. Mine funn viser at lysgloben brukes til å tenne lys for noe eller noen, både med eller uten tanker, ord og bønn. De tenner lys både før, under og etter gudstjenesten. Mine funn viser at hovedtyngden av de som tenner lys, gjør det før gudstjenesten starter. Lysgloben brukes på alle gudstjenester. Den gudstjenesten i året det tennes flest lys er på allehellegudstjenesten. Da tennes det så mange lys i lysgloben, at de kirkene jeg har studert, lagde til alternative lystenningssteder.

Lystennerne opplever lysgloben som et sted der de kan komme med tanker og bønner. De opplever også lysgloben som et sted der de kan utføre en handling uten ord. De opplever lystenningen som en handling som berører og vekker følelser. Det er en handling som gjør godt, og som er med på å bearbeide vanskelige opplevelser og erfaringer i livet.

At gudstjenestedeltakerne kan tenne lys i de norske kirker er relativt nytt. Flere av mine informanter opplever at lystenningen ligger nærmere den katolske, enn den lutherske kirken. Det er likevel et ønske om å beholde lystenningen, og at det oppleves som flott å ta lystenningen inn i kirken.

Flere av mine informanter uttrykker at de tenner lyset for noe, eller noen, de tenker på. Det oppstår et fellesskap mellom lystenneren, og den de tenker på. Handlingen og ritualet som utføres er dermed med på å forsterke fellesskapet mellom lystenneren og den de tenker på.

Jeg har sett på lysgloben som en artefakt, og at den fungerer som et redskap i en rituell handling. Mine observasjoner, og informantenes svar, bekrefter at det eksisterer fremgangsmåter for hvordan lysgloben skal brukes. De ansatte i menighetene presiserer at det er viktig å gå foran, og vise hvordan lysgloben brukes. De presiserer videre at en forutsetning for at lysgloben skal brukes, er at lysgloben er gjort klar til bruk før gudstjenesten starter.

Videre har jeg funnet ut at lystennerne har forestillinger og oppfatninger om lysgloben. Flere uttrykker at de blir mer deltakende i gudstjenesten ved å tenne lys. De får uttrykke troen sin, de får gjøre noe aktivt og blir mer enn bare en tilskuer. Sognepresten mener at gjennom lystenningen settes flere sanser i sving og gudstjenestedeltakerne får være mer aktivt med i gudstjenesten.

Det nye ritualet med lystenning kan i så måte betraktes fra flere teoretiske og personlige perspektiver.

Det kan være mange grunner til at man tenner lys. Det kan være en takk. Det kan være religiøst begrunnet. Det kan være en bønn om all nød og elendighet i verden. Det kan være så mange årsaker til at man tenner lys.⁸⁶

⁸⁶ Gå til side 56 i denne oppgaven. Sognepresten svarer på spørsmål.

8. Litteraturliste

Afdal, Geir (2013): *Religion som bevegelse*. Universitetsforlaget 2013

Bjørndal, Silje Kvamme. *Trendy trospraksiser*. Lys og Liv nr 4/113 79.årg.

Danbolt, Lars Johan og Stifoss-Hanssen, Hans (2007): *Gråte min sang*. Høyskoleforlaget AS

Dysthe, Olga, Hertzberg, Frøydis og Hoel, Torlaug Løkensgard. *Skrive for å lære. Skrivning i høyere utdanning*. Abstrakt forlag AS 2010 2. utgave.

Kvale, Steinar (2006): *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo Gyldendal

Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend (2012): *Det kvalitative forskningsintervju*. Gyldendal Norsk Forlag AS 2009 2. utgave, 3. opplag 2012

Mogstad, Sverre Dag. *Fra matavfall til nåde*. Prismet nr 2 - 2013

Pettersen, Tove. *Skriv. Fra ide til fagoppgave*. Gyldendal Norsk Forlag AS 1996 1.utgave, 9. opplag 2011

Säljö, Roger (2006): *Læring og kulturelle redskaper*. J.W. Cappelen Forlag AS, Oslo 2006

www.kirkekonsulent.no/lysglobe.htm 6. oktober 2013, kl 14.30

<https://www.nettkirken.no/tenn-et-lys/> 6. oktober 2013, kl 16.17

<http://www.praktikum-pts.no/publikasjonar/nytt-norsk-kirkeblad/NNK%20i%20pdf/nnk-2012-4.pdf> 27. oktober 2013, kl 19.30

<http://www.kkv.no/en/Ny-kunst-startside/Rom-og-Utsmykning/> 11. november 2013 kl 19.20

http://snl.no/Kirkenes_Verdensr%C3%A5d 11. november 2013 kl 19.54

<http://www.nrk.no/video/lystenning/D061D6A7650892A4/emne/Religion/> 10. desember 2013, kl 10.36